

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Ekologická výchova v mimoškolní zájmové činnosti

Diplomová práce

Autor: Marie Plánská

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Naděžda Johanisová

Datum odevzdání: 27. dubna 2007

Poděkování:

Můj velký dík patří vedoucí mé diplomové práce RNDr. Nadě Johanisové, která mi významně a ochotně pomohla ve všech fázích jejího zpracování.

Dále bych ráda poděkovala pracovníkům Ekologického sdružení Rosa a Centra ekologické a globální výchovy Cassiopeia za poskytnutí cenných informací, literatury a vlastních zkušeností z práce s dětmi.

Děkuji také rodině a přátelům, kteří mi byli oporou v době přípravy a realizace diplomové práce.

Anotace:

Ve své diplomové práci se zabývám vypracováním příprav pro jednotlivá setkání ekologického kroužku v rámci mimoškolní výchovy na prvním stupni. Dále popisuji své postřehy a zkušenosti z praktické realizace těchto příprav.

V teoretické části jsem se zaměřila na vymezení pojmů týkající se ekologické výchovy, dále jejího obsahu, cílů a metod. Zvláštní kapitolu věnuji také zvláštnostem ekologické výchovy na prvním stupni základní školy.

Diplomová práce se může stát zdrojem cenných informací pro učitele, vedoucí zájmových kroužků a vychovatele, zvláště díky vlastním reflexím a doporučením.

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 26.4.2007

.....

Marie Plánská

Obsah:

1. ÚVOD	7
2. TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1. Ekologie, ekologická, environmentální a globální výchova	8
2.2. Obsah a cíle ekologické výchovy	10
2.3. Ekologická výchova na 1. stupni	11
2.4. Metody, formy a prostředky ekologické výchovy	13
2.5. Trávení volného času pobyttem v přírodě	16
3. PRAKTICKÁ ČÁST	22
3.1. Charakteristika kroužku, stanovené cíle	22
3.2. Organizace kroužku	22
3.2.1. Nábor dětí	23
3.2.2. Místo setkávání	24
3.2.3. Doba setkávání	25
3.2.4. Materiální vybavení a pomůcky	26
3.2.5. Volba témat jednotlivých setkání	27
3.2.6. Charakteristika skupiny dětí	29
3.3. Aktivity průběžné a stmelující kolektiv dětí	30
3.4. Náplně jednotlivých setkání	34
3.4.1. Úvodní setkání – Trávení volného času	35
3.4.2. Druhé setkání – Moje město	40
3.4.3. Třetí setkání – Zahrada	46
3.4.4. Čtvrté setkání – Statek, hospodářství.....	51
3.4.5. Páté setkání – Les	55
3.4.6. Šesté setkání – Voda	60
3.4.7. Závěrečné setkání – Staňte se Skřítky pomocníčky	64
4. ZÁVĚR	71

LITERATURA

PŘÍLOHY

1. ÚVOD

Vztah k přírodě jsem si vytvářela už jako dítě, kdy jsme s rodiči jezdili na „boudu“, která stojí na jednom kopci v Blanském lese. Zde jsem měla možnost vidět a objevovat spoustu krás přírody, rozmanité druhy živočichů i rostlin, vše mi bylo velmi blízké. Opakem bylo městské prostředí, ve kterém žiji dodnes.

Ze zájmu jsem začala studovat Střední odbornou školu veterinární, kde se můj vztah k přírodě upevnil. Díky praxi na této škole jsem poznala například život na ekologických farmách, mohla jsem posoudit v jakých podmínkách žijí, nebo by měla žít, chovná zvířata.

S ekologickou výchovou jsem se vlastně setkala až na pedagogické fakultě. Pochopila jsem, jak je důležité zprostředkovat dětem kontakt s přírodou a nabídnout jim možnost smysluplného trávení volného času.

Díky zkušenostem z letních táborů (a dalším činnostem s dětmi), na kterých jsem podílela, a vědomí odcizování dětí od přírody, jsem se rozhodla založit kroužek, který by dětem ukázal krásy a zákonitosti přírody, jak k ní přistupovat ohleduplně a s citem.

Stanovila jsem si tyto cíle diplomové práce:

- vyhledat teoretické i praktické informace, týkající se ekologické výchovy
- vypracovat přípravy pro ekologický kroužek
- realizovat kroužek
- zhodnotit z pedagogického hlediska průběh jednotlivých setkání (interakce ve skupině, postřehy a zkušenosti)

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Ekologie, ekologická, environmentální a globální výchova

Ekologie a environmentalistika

V původním, užším slova smyslu je ekologie „vědní obor zkoumající vzájemné vztahy mezi organismy a jejich prostředím.“ (Máchal, 2000, str. 13) Zabývá se tedy souvislostmi panujícími v přírodním dění a zkoumá především organizaci a fungování ekosystémů.

Často se slova „ekologie“ a „ekologický“ používají v širších souvislostech. Tyto pojmy se po semináři o sjednocení terminologie (1993) mohou užívat i v širším slova smyslu. Ekologické lze tedy chápat i jako „příznivé, žádoucí pro životní prostředí.“ (Máchal, 2000, str. 13) Máchal pro příklad uvádí přenesení významu slova „ekologie“. Jde například o slovní spojení „ekologie města“, kdy se vlastně jedná o analogii k pojmu „estetika města“.

Environmentalistika je definovaná jako „nauka o životním prostředí; zkoumá mechanismy působení člověka na ekosystémy, zabývá se prevencí znečišťování životního prostředí, nápravou vzniklých škod a prevencí nežádoucích zásahů; zahrnuje také ochranu přírody, monitoring složek životního prostředí, využívání přírodních zdrojů, nakládání s energiemi, péči o zdraví lidské populace apod.“ (Máchal, 2000, str. 12)

Pojmem životní prostředí rozumíme „soubor veškerých činitelů, se kterými přichází do styku živý subjekt (organismus, populace, člověk, lidská společnost), a podmínek, kterými je obklopen.“ (Máchal, 2000, str. 12). Význam a obsah tohoto pojmu se často zužuje na životní prostředí člověka a podmínky, které působí na člověka.

Ekologická, environmentální výchova

Ekologie a ekologická výchova jsou dva různé obory. Čím se tedy liší? „Ekologie je vědní obor přírodovědný¹, ekologická výchova však rámec přírodovědy značně

¹ Ve skutečnosti má ovšem širší záběr, viz předchozí text

přesahuje.“ (Máchal, 2000, str. 13) Výchovou se myslí „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“ (Máchal, 2000, str. 17)

Hana Horká chápe ekologickou výchovu jako „proces cílevědomého osvojování a rozvíjení ekologického poznání, citlivosti a odpovědnosti, jež se promítají v chování a jednání jedince.“ (Horká 1993, v Máchalovi, 2000, str. 19)

V praxi je možno užívat jak pojmu ekologická výchova, tak i environmentální výchova. Podle A. Máchala (1996) jsou oba pojmy obsahově totožné. Pojmenování „environmentální výchova“ zavádí k pojetí, jako by šlo více o popis vnějšího prostředí člověka a méně o životní prostředí. (Máchal, 2000) Výraz „environmentální“ se může nahrazovat výrazy „prostřed'ový“ nebo „životněprostřed'ový.“

Kromě těchto dvou pojmů se postupně do popředí dostávají pojmy „výchova pro trvale udržitelný rozvoj“ respektive „výchova k udržitelnému životu,“ které podle Máchala (2000) „lépe vystihují souvztažnosti mezi ekologickým, sociálním i ekonomickým zřetelem ekopedagogického úsilí.“ (Máchal, 2000, str. 14)

Smyslem ekovýchovné práce je „úsilí o obnovu přirozených vztahů mezi lidmi a přírodou i mezi lidmi navzájem.“ (Máchal, 1996, str. 5) Dá se říci, že je to nenásilná nabídka jiných hodnot, zajímavějších a hlubších člověčích směřování, než je dosud obvyklé.

Globální výchova

Globální výchova je nový pedagogický směr, který vznikl v Yorku v osmdesátých letech 20. století. Jedni z hlavních představitelů jsou Graham Pike a David Selby. Ti ji chápou jako směr, propojující reflexi globálních problémů Země, paidocentrismus (důraz na centrální postavení dítěte ve vzdělávacím procesu) a systémovou teorii (důraz na vztahy mezi prvky). (Pike, Selby, 2000)

Cíle globální výchovy:

Získat schopnost myslet systémově, rozvíjet schopnost přijímat i jiné pohledy na svět, pochopit globální podmínky, rozvoj a trendy v současném světě, pochopit pojmy spravedlnost, lidská práva a odpovědnost, uvědomění si odpovědnosti za své činy, za cíl má i celoživotní vzdělávání a osobní rozvoj. (Pike, Selby, 2000)

2.2. Obsah a cíle ekologické výchovy

„V praktické pedagogické činnosti jde o dosažení vyváženého souladu nezbytných odborných ekologických poznatků s citovými a smyslovými prožitky, které pomáhají nalézat lásku k přírodě, zvnitřňovat úctu ke všemu životu a zvyšovat úroveň mezilidských vztahů.“ (Máchal, 2000, str. 15)

K úkolům ekologické výchovy patří také vytváření prostředí k poklidnému setkávání lidí, kteří si umějí vzájemně naslouchat. Jedním z cílů je také utvářet sociální normu (jednotný způsob chování k členům skupiny lidí, jako je poděkování, pozdravení, ohleduplnost...), ve prospěch udržitelnějších způsobů života. Ta vzniká vlivem komunikace a interakce, kdy se sbližují a sjednocují názory lidí. (Máchal, 2000)

Máchal (2000, str. 15) vymezil tyto cíle ekologické výchovy:

- zvyšovat spoluzodpovědnost lidí za současný i příští stav přírody i společnosti, za místo ve kterém žijí a které je jim domovem, za smysluplné využívání místních zdrojů;
- rozvíjet citlivost, vstřícnost a tvořivost lidí k řešení problémů péče o přírodu i problémů lidské společnosti;
- utvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace, které kladou důraz na dobrovolnou střídmost, na nekonzumní, duchovní kvality lidského života;

Cíle je zapotřebí mít neustále na paměti při přípravě na vyučování nebo kroužek i během konání.

Podle Máchala (2000) a Horké (1996) na utváření postojů k životnímu prostředí spolupůsobí tři složky ekologické výchovy (autoři nazývají jednotlivé složky různě, budu se držet terminologie podle Máchala), jsou to:

- **Činitele znalostní a vědomostní**, které zahrnují informace, které utváří základy ekologické gramotnosti, např. informace o fungování ekosystémů, o globálních problémech, o právech týkajících se životního prostředí. „Jde o poznávání ekologických souvislostí a zákonitostí v přírodě.“ (Horká, 1996, str. 11) Tyto poznatky jsou získané z předmětných oblastí (přírodověda aj.), z každodenních

praktických dovedností, kultury.

- **Činitele dovednostní a prožitkové**, které obsahují nejrůznější podoby kontaktu s přírodou. Konkrétními způsoby péče o přírodu lze utvářet kladný vztah k ní, upevňovat základní dovednosti jako např. práce s nářadím, získávat úctu a toleranci ke všemu, co nás obklopuje, spoluodpovědnost apod.
- **Činitele postojové a pospolitní**, které zahrnují aktivity, které přispívají k utváření komunikativních dovedností, předpokladů pro týmovou práci, upevňování sociálních vazeb, posílení úcty k člověku, kulturám, jiným názorům, formování postojů k životnímu prostředí.

Pro uplatnění (účinnost) těchto složek existují různé metody, které uvádím v kapitole (2.4.) o metodách, formách a prostředcích ekologické výchovy.

Podmínkou úspěšnosti složek je jejich vyváženost, vhodná atmosféra, připravenost žáků (zvláště komunikace, spolupráce, ukázněnost a motivace).

2.3. Ekologická výchova na 1. stupni

Horká (1996, str. 21) uvádí, že ekovýchovné působení v dětském věku ovlivňuje utváření vztahu k prostředí v pozdějších vývojových stádiích. Proto je pro děti nenahraditelné přímé pozorování života v blízkém prostředí (v zahradě, lese...). Vše spojuje s pohybem, napodobováním. Přístupují k prostředí s velkou empatií, prostřednictvím všech smyslů, se spontánností.

Břicháček (v Máchal, 2000) také poukazuje na didaktická specifika ekologické výchovy v tomto věku dětí. Podle něj se v této věkové skupině může již vyvíjet smysl pro povinnost, ale ve velmi názorné podobě. Většinou v péči o malý, snadno dostupný a pozorovatelný kousek přírody. „Pro tento věk jsou vhodná jednoduchá pravidla, která si mohou osvojit, dodržovat a třeba i vyžadovat v rodině či v širším okolí.“ (Břicháček v Máchal, 2000, str. 59) Dodržovat pravidla a spolupracovat budou děti za předpokladu, že je k tomu bude vedoucí dobře motivovat a pokud budou moci očekávat pochvalu, uznání. Podle Evy Kopecké (kol., 2005) mají dnešní děti problémy se spoluprací ve skupině. Často se brání rozdělování do skupin. Je proto třeba k rozdělování používat zábavné hry. Bývá problém, že ve skupině pracují jen někteří, ostatní se vezou. Kopecká některé třídy, se kterými se setkala, označuje jako „sbírku individualit“.

Činnosti musí být krátkodobé a jednoduché. Časté střídání aktivit je namísto, děti u jedné činnosti dlouho nevydrží. Horká (1996) poukazuje, že je třeba u nich počítat s rychlým střídáním citových stavů. Také upozorňování na necitlivost lidí k přírodě je užitečné, ale musí být přiměřené chápavosti dítěte.

Nápodoba starších dětí (nebo vedoucích) je poměrně účinná, proto se o ní aktivní činnost často opírá.

Důležitým prostředkem, který „pozdolna probouzí přirozenou dětskou zvědavost a rostoucí poptávku po dovednostech a životním stylu šetrnějšimu k přírodě“ (Máchal, 2000, str. 15), je snaha vedoucího o vytváření příjemné, vlídné a tvořivé atmosféry v kroužku nebo jiných formách ekologické výchovy.

K utváření kladného vztahu k živým tvorům přispívá například vědomá starostlivost o ně. To vyžaduje ze strany dětí velkou zodpovědnost, o živé tvory je totiž třeba starat se pravidelně a neustále.

Podle Evy Kopecké (kol., 2005) školáci prvního stupně neprojevují tak spontánně svoje city, jako děti předškolního věku, zvířata ale stále milují. Málokdy vydrží být delší dobu tiše. Vztah k rostlinám bývá stejný, děti berou rostlinu jako živou bytost, o kterou se chtějí starat.

Při aktivitách by měl vedoucí respektovat tyto zvláštnosti vztahu dětí k přírodě: „Děti disponují formami vnímání, které dospělí ztrácejí.“ (Horká, 1996, str. 21) Autorka toto vnímání nazývá „myšlení cítěním“. Děti „nemají tendenci vnímat přírodu jako mrtvý objekt, ale propůjčuje jí lidské rysy.“ (Horká, 1996, str. 21) Téměř vše oživují a zosobňují nebo přímo ztotožňují s člověkem. Postupně je nutno vést děti k rozlišování mezi reálným a nereálným, opravdovým nebo fiktivním. Dítě přemýšlí velmi konkrétně. Zprvu dokáže konkrétní objekt pojmenovat (smrk), ale nezařadí jej do obecnější roviny (stromy), takové porozumění nastává postupně. V tomto věku dítě „žije jen v daném okamžiku, nezná minulost ani budoucnost, proto nepřemýšlí o příčinách či důsledcích své činnosti, chování.“ (Horká, 1996, str. 22) Stejně jako je to s časem, tak je to s prostorem. Prostor emocionálně diferencuje na nebezpečné-bezpečné, příjemné-nepříjemné, moje-cizí. „Existují pro ně jen místa, kde žije a pohybuje se,“ (Horká, 1996, str. 22) proto má stav prostředí, v němž dítě žije, značný vliv při utváření vztahu k přírodě.

Hana Horká se také zmiňuje o typickém egocentrismu (zaměřenosti dítěte na sebe), který způsobuje že „se dítě zajímá o věci, které souvisejí s ním samým.“ (Horká,

1996, str. 22) Rozvíjení zájmu o širší okolí je tedy důležitým úkolem pro ekologickou výchovu.

Podle Horké (1996) a Máchala (1996) je právě v tomto věku důležité rozvíjet smyslové vnímání světa, pozorování, objevování, zájem o přírodu, tvořivost, tolerantnost, ale i fyzickou zdatnost, psychickou odolnost, smysl pro skupinovou práci, samostatnost, schopnost argumentovat. K tomu nám napomůže „dětská spontánnost a fantazie, zvědavost, zájem, činorodost a potřeba aktivity a experimentace.“ (Horká, 1996, str. 22) Máchal (1996) k tomu dodává, že rozvíjením těchto schopností dítě také získává, například pestré zážitky z nejrůznějších setkání, poznává nové kamarády, se kterými zažije spoustu legrace a dobrodružství, má pocit, že někam skutečně patří aj.

Postupem času se rozvíjí vlastnosti jako empatie, spolupráce, odpovědnost, pomoc druhým, pozitivně hodnotit jiné atd.

2.4. Metody, formy a prostředky ekologické výchovy

„Metodou rozumíme stanovenou cestu, postup k dosažení výchovného cíle, způsoby rozvíjení ekologických vědomostí, dovedností a vůči přírodě šetrných návyků, formování proekologických postojů, zájmů a potřeb člověka.“ (Máchal, 1996, str. 63)

„Pojmem forma označujeme způsob organizačního uspořádání výchovy, tj. výchova školní, mimoškolní a rodinná.“ (Máchal, 1996, str. 62) Formou školní výchovy může být výukový program uskutečněný v centru ekologické výchovy, pobytový kurz, škola v přírodě. Formou mimoškolní výchovy je například zájmový kroužek, sportovní nebo jiný oddíl. Máchal k tomu řadí ještě články v tisku, televizní relaci, přímou nenásilnou akci (př. demonstraci).

Příklady metod, forem a prostředků ekologické výchovy se v této kapitole pokusím roztřídit podle toho, jakou složku ekologické výchovy rozvíjí (podle Máchala, 2000, str. 24-27). Tyto složky (viz kapitola 2.2.), jak už víme, se vzájemně prolínají. Pro vedoucí, učitele a vychovatele proto platí, že „o jejich vzájemnou vyváženost je nutno pečlivě dbát, přičemž žádný zaručený návod k použití neexistuje.“ (Máchal, 2000, str. 24) Máchal předpokládá, že je tato vyváženost záležitostí pedagogického citu a praxe.

Složka znalostní a vědomostní

Pro realizaci této složky je možné využít učebnic, knih, časopisů, novinových článků. Existují také sady učebních pomůcek, které mají k dispozici centra ekologické výchovy. Poslech rozhlasu nebo shlédnutí zajímavého pořadu v televizi patří také k možnostem, jak dětem zprostředkovat určité znalosti (při čemž je nutno brát v úvahu četnost produkce). V dnešní době se dá využít počítače, internetu. Informace se také získávají na různých přednáškách, besedách se zajímavými hosty.

Zvláště vhodné pro děti je nabývání znalostí prostřednictvím soutěže nebo hry, různých projektů. Své znalosti obohatí psaním referátů (s využitím nějaké literatury), ale také aktivní návštěvou muzea či výstavy. Máchal (2000) se dále zmiňuje o „poznávkách“, laboratorních pracích, případových studiích, sociologických průzkumech a střádání informací z historie obce, regionu (pátrání po řemeslech a rodech).

Jako velmi významnou metodu Máchal uvádí souvislostní učení, které klade důraz na myšlení a jednání v souvislostech a vede děti „k aktivnímu vyhledávání, třídění, vyhodnocování a náležitému využívání ekologických, environmentálních, ekonomických, sociálních, právních i politických informací v praxi.“ (Máchal, 2000, str. 62) Informacemi však nemíní pouze fakta získaná z učebnic, ale například také vlastní pozorování organismů v jejich biotopech.

Složka dovednostní a prožitková

V této složce se dá využít samostatné pozorování v biotopech, mapování zeleně, hodnocení krajiny, manuální práce v rezervacích (nebo i na zahradě). Uplatní se zde i práce s určovacími klíči, přírodními materiály, práce na pomoc přírodě (péče o rostliny, živočichy, studánky,...), pěstování stromků z náletových semenáčků.

Kromě jiného se děti mohou naučit jednoduchým řemeslům. Rozvíjení lidových tradic a zvyků je součástí ekologické výchovy, stejně jako literární, hudební, dramatická a výtvarná tvorba.

Je třeba vědět, že existují také metody pro osvojování spoluodpovědnosti za přírodu. Patří k nim návyky jako například třídění odpadu, zdravý způsob stravování, šetření energiemi aj. (především prvky domácí ekologie).

Mezi metody, které částečně dokážou nahradit bezprostřední dotek problému, patří simulační hry, ty podporují schopnost vyjádřit názor a vnímat jiné názory, schopnost diskutovat, spolupracovat, podílejí se také na formování osobní spoluodpovědnosti za přírodu. Simulační hry se zabývají „fiktivními i reálnými situacemi, kdy je potřeba v zájmu životního prostředí občansky zakročit konkrétní akcí.“ (Máchal, 2000, str. 32) Řešení zadaných problémů mimo jiné „rozvíjí schopnost dělat rychlé, jasné a zodpovědné závěry, umění vyjadřovat se přesvědčivě i dělat kompromisy.“ (Ledvinová, 1992, str. 78)

Obzvláště důležitý je bezprostřední dotek s přírodou, rozvíjení smyslového vnímání. Vnímat přírodu může člověk všemi smysly - zrakem, sluchem, hmatem, čichem, chutí. Využívání smyslů se v průběhu fylogenetického vývoje člověka mění v závislosti na prostředí, ve kterém žije. Ledvinová (1992) je toho názoru, že je naše vnímání často povrchní, že nejsou naše smysly plně využívány. Přitom nám smysly mohou poskytovat mnohem větší zážitky, hlubší poznání, možnosti orientace mezi lidmi i v přírodě.

Jeden z článků v kapitole 2.4. poukazuje na odcizování lidí přírodě. „Jedním z prvních kroků, pomocí kterých můžeme lidem přírodu přiblížit, pochopit ji, je dát jim ji pocítit.“ (Ledvinová a kol., 1992, str. 37) Ano, pobyt v přírodě a vnímání přírody jsou skutečně nejdůležitějšími způsoby přiblížení se (návratu) k ní.

Witt zdůrazňuje, že „poznávání přírody je vždy prostředkem a nikoliv účelem.“ (1992, str. 5) Podle něj vnímání přírody pomáhá člověku nalézt sebe samého.

Díky individuálním schopnostem každého člověka, vnímá každý z nás přírodu trochu jinak. Podle Witta také příroda ke každému promlouvá jinou řečí.

Lidé mívají problémy se slovním vyjádřením svých pocitů a dojmů. Witt proto tvrdí, že „je obvykle lepší, když dojmy a pocity ponecháme bez ústního vysvětlování.“ (1992, str. 5)

Člověk může bystřit smysly například formou volné procházky přírodou nebo také hrou. Pro realizaci smyslových her v přírodě je důležité vybrat vhodné prostředí, ve kterém se lze volně pohybovat, dotýkat se přírody. Zajímavé a užitečné je všimnout si kontrastu vjemů získaných z odlišných prostředí. Člověk může, například sluchem, pozorovat rozdílné zvuky v přírodě a ve městě. Vnímání přírody všemi smysly přináší pěkné, neobvyklé a nezapomenutelné zážitky.

Určitý smysl vnímání přírody vyjadřuje i toto tvrzení: „Stejně jako zárodky lásky člověka k člověku vznikají právě díky smyslovým vjemům i pevné pouto k přírodě je jimi tvořeno.“ (Ledvinová a kol., 1992, str. 38)

Složka postojová a pospolitní

Také v této složce se uplatní simulační hry, terénní praktika, pracovní aktivity v terénu, případové studie, projektová výuka a problémové vyučování.

Postoj dítěte k určitým problémům se vytváří na základě zkušeností například z tématické exkurze, z výpomocné solidární brigády, návštěv některých akcí (Den Země apod.). Může ho ovlivňovat osobní příklad pedagoga, lidí z praxe.

Soužití s lidmi se děti učí například na pobytových ekologických programech, letních táborech v přírodě. Důraz se klade na schopnost dobré spolupráce ve skupině, vyjádření souhlasu i nesouhlasu (účast na akci vyjadřující nesouhlas s něčím, petice) nebo také spoluvytváření přátelského a tvořivého prostředí či společné řešení problému. Je možné využívat aktivit s prvky globální výchovy (viz str. 9).

2.5. Trávení volného času pobytem v přírodě

Volný čas

„Volný čas lze definovat jako „čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů.“ (Průcha, 1995, str. 255)

Na výchovu a vzdělávání ve volném čase je zaměřena pedagogika volného času, která se snaží „rozvíjet schopnost dětí oceňovat volný čas jako hodnotu, využívat ho smysluplně a racionálně pro svůj rozvoj, plánovat a vybírat si vhodné činnosti.“ (Průcha, 1995, str. 258)

V dnešní době velkého rozmachu techniky není však jednoduché u dětí rozvíjet tuto schopnost. Současný stav lze zjistit z výsledků původně německého projektu Týdny zdraví (Krejčí, 2001), který se zabývá výchovou ke zdraví. Poukazuje na výsledky lékařských, psychologických a sociologických výzkumů a uvádějí následující faktory ovlivňující zdraví: nedostatek pohybu, nesprávná výživa, psychické napětí a stres,

sociální strádání (nedostatek lásky, bezpečí, jistoty), drogy, zhoršené životní prostředí a další.

Většina zjištěných údajů poukazuje na neschopnost žáků organizovat si svůj denní režim. Uspořádání denního režimu představuje návyk a jistou dovednost, které je třeba se učit.

„Televizní děti“

Veliké problémy přináší televizní obrazovka nebo počítač, u kterého jsou děti schopny strávit i několik hodin denně. Při pravidelnosti přináší nebezpečí pro tělesný, duševní i mravní rozvoj. Ohroženy jsou tím i mezilidské vztahy. Podle Říčana (1995) násilí na obrazovce láká k napodobení, oslabuje schopnost soucitu a probouzí nebezpečí zalíbení v krutosti.

Je možné, že když se řekne „hra“, dítě si představí počítačovou hru. Ty se však kolikrát obejdou bez spoluhráče, bez souhry a spolupráce. Navíc člověka omezují v trávení volného času v přírodě, stejně tak jako televize, video. Pohyb, přestože patří k základním potřebám dítěte, je tím značně omezen. Děti si pak nevytvoří pozitivní vztah k pohybové činnosti.

Je známo, že se v posledních několika letech mezi dětmi rozšířilo používání mobilních telefonů. Je paradoxní, že telefon, který má sloužit jako prostředek komunikace, ji spíše omezuje. Dítě místo aby se s kamarádem sešel a popovídal si, hrál si s ním, raději zavolá, pošle SMS. Mobilní telefon a technologické novinky s ním spojené (mobilní zábava, aplikace) jsou častým tématem rozhovorů. Děti zároveň získávají přístup k obsahu, který je pro ně nevhodný.

Existuje i takový názor, který říká že „ekologicky zaměřené grafické programy mohou být mostem k překlenutí ideových rozporů mezi odpůrci a zastánci elektroniky v ekologické výchově.“ (Máchal, 1996, str. 64) Počítačový program totiž umožňuje například poznávání rostlin, živočichů a vztahů v přírodě, provádění ekologických testů, dokážou spustit názorné animace. Programy otevírají cestu k počítačovému lidu.

Jak naložit s volným časem?

Rozhodující je výchova v rodině. Mnozí rodiče však nemají čas na děti, snaží si udržet práci, proto tam stráví mnoho času. Některé děti jsou přetěžovány chozením na různé kroužky, jiné se volným čase potloukají.

Mladší děti zatím nedokáží určit, zda tráví tento čas vhodně nebo ne. Posuzují to spíše podle toho, zda se jim náplň volného času líbí nebo nelíbí. Proto je třeba, aby se soudnosti učily od starších.

Je třeba přemýšlet o možnostech náplně volného času svých dětí. Praxe bohužel ukazuje, že někteří rodiče nedbají na vhodné využívání volného času svých ratolestí.

Pokud zůstaneme u ekologické výchovy, existuje několik možností, jak by děti mohly v tomto duchu trávit svůj volný čas. V první řadě se u mladších dětí jedná o řízenou činnost, především zájmový kroužek, oddíl nebo letní tábor. Podle možností mohou děti navštěvovat přírodu, známé chovatele a pěstitele, městské útulky, vícedenní pobyty v přírodě apod.

Určitý vliv na dítě má jeho četba. Dítě, které z nějakých důvodů nečte, je ochuzeno o mnoho podnětů k fantazii, díky níž se mohou odvíjet jeho zájmy, potřeby a touhy. Je třeba dodat, že četba brakové a komerční literatury ovlivňuje osobnost dítěte spíše negativně.

Pobyt v přírodě

Důležitou součástí ekovýchovné práce je kontakt s živou přírodou. Tento kontakt je možno dětem zprostředkovávat různými vycházkami, výlety, hrami v přírodě apod.

Dítě má v přírodě možnost dívat se okolo sebe, pozorovat živou i neživou přírodu, všímat si, obdivovat, vnímat všemi smysly, těšit se z krásy a žasnout. Zkrátka, „pokoušíme se rozvíjet dětskou citlivost a vstřícnost ve vztazích k přírodě co možná bezprostředním kontaktem s živou přírodou,“to jsou slova Aleše Máchala (Máchal, 2000, str. 32).

Za přímý kontakt s přírodou je možno považovat např. pozorování chování nejrozmanitějších živočichů, jejich proměn (např. růst), péči o domácí i volně žijící zvířata, péči o rostliny, kreslení podle živé předlohy, veškerý pobyt v přírodě, táboření,

ale i „zdánlivě neúčelné mazlení s kočičkou nebo hlazení králíků za ušima.“ (Máchal, 2000, str. 32)

Podle Máchala (2000) pomáhají přímé doteky a později i soustavná péče o chovaná zvířata, pěstované rostliny či o chráněné části přírody snižovat odcizení od přírody, tím i od odpovědnosti za její současný i příští stav (Máchal používá termínu „dvojí odcizení člověka“).

„Vlídným zprostředkovatelem takových dotyků se světem přírody se nejlépe stává člověk, který má přírodu i děti rád, poněvadž teprve tehdy je jeho příklad důvěryhodný.“ (Máchal, 2000, str. 32) Z dalších vlastností dobrého vedoucího nebo učitele (ve vztahu k dětem) je to odpovědnost, důslednost, spravedlivost, trpělivost, schopnost naslouchat aj.

Děti přijímají podněty z okolí, přivykají tomu, co vidí. Úroveň okolí bydliště i školy se proto promítá do jejich postoje k ekologické problematice. Je tedy důležité, aby například byla společným zájmem ochrana ploch zeleně (travní porosty, stromy), parků a dalších částí města, obce. Neměla by zaostávat ani v budování sportovišť pro spontánní aktivity, herních ploch.

Měřítkem by neměla být pouze doba strávená v přírodě, také je důležité jak v přírodě pobývat. Nestačí jen jí prolétnout. „Opravdový prožitek nelze koupit ani pronajmout, nýbrž je potřeba si jej vlastními příčiněmi vytvořit nebo zasloužit.“ (Máchal, 2000, str. 31) Přírody je třeba se dotýkat, prohlížet si ji, dýchat a prožívat. „Příroda není kulisou, ale skutečným společníkem.“ (Zelenka v kol., 2005, str. 39)

Lidé nejčastěji do přírody chodí za nějakým účelem, který dává konkrétní užitek. Je to nejčastěji sběr hub a lesních plodů, venčení psa, získávání dříví pro topení. I pohyb v přírodním terénu však podléhá módě (cyklistika) a řada z lidí se chová bezohledně k přírodě i druhým. Podle Evy Kopecké se pak jedná o pouhou konzumaci krajiny (kol., 2005).

Pramalý pobyt v přírodě je jedním z faktorů, které ovlivňují zdraví člověka. Čím dál častěji se objevují například alergie, nemoci dýchací soustavy, poruchy imunity, obezita atd.

Zapletal (2003, str. 19, 20) poukazuje na chování dětí v přírodě. Ty děti, které nejsou zvyklé se pohybovat v tomto prostředí se obvykle v přírodě hlučně baví, vzájemně se pošťuchují a hádají, nechovají se k sobě pěkně, odhazují odpadky, ničí vše živé. Vedoucí musí mít při výchově nekonečnou trpělivost, lepších výsledků dosáhne

„jestliže se soustředí vždycky na jednu věc a tu důsledně krůček za krůčkem zlepšuje.“
(Zapletal, 2003, str. 19)

Vybavení do přírody

Kdokoliv bere děti do přírody, měl by myslet na vybavení. Je třeba zvažovat, do jakého terénu se vypraví. Děti se musí postupně naučit samostatnému úsudku. Týká se to výběru vhodné obuvi, množství a druhu oblečení, jídla a pití, speciálního vybavení (například spací pytel pro dlouhodobější pobyt v přírodě). Stává se, že si některé děti místo jídla a pití vezmou peníze, pak jsou nemile překvapeni, že nemají kde svačinu koupit. Častým chybám se dopouštějí rodiče, kteří třeba sami nevědí, jak své dítě do přírody vypravit. Proto je někdy třeba myslet na poučení rodičů. Až potom se děti mohou učit zásadám pobytu v přírodě.

Zapletal (2003, str. 20, 21) za základní pomůcky do přírody pokládá podrobnou mapu kraje, turistického průvodce, jízdní řády a atlas přírodnin. Tyto věci nám podle něj prokazují stále a znovu neocenitelnou službu.

Odcizování dětí přírodě

O problematiku odcizování dětí přírodním prostředí se například zajímá Emilie Strejčková a další spoluautoři přínosné knihy Děti, aby byly a žily (kol., 2005), která se zabývá výzkumem odcizování člověka a přináší spoustu zajímavých výsledků pozorování dětí při různých aktivitách v přírodě. Pro mnohé je přínosná také právě proto, že si člověk uvědomí vliv prostředí na děti různého věku.

Podle Strejčkové existuje období, kdy dochází k trvalému vtištění nejrůznějších prožitků a k vytváření základních celoživotních návyků. Je to období do tří let věku dítěte, kdy „máme obrovské a zatím minimálně využívané šance k otevírání cest perspektivnějším způsobům života.“ (Strejčková v kol., 2005, str. 65)

Je třeba vzít na vědomí, že děti ve městech mají málo příležitosti k pobytu v přírodním prostředí. Nemají možnost trvale a intimně přírodu poznávat. Náročným úkolem pro ekologická centra, pedagogy a především rodiče, aby děti získaly vztah k přírodě a naučily se ji chránit. Máchal tvrdí, že „jsou rodiče, prarodiče i jinak blízcí lidé důležitým hodnotovým zázemím.“ (Máchal 1996, str. 17) Kromě toho hraje

významnou roli při vytváření hodnot i bezprostřední setkávání s málo narušenou přírodou, ale také zpustošenou.

Květa Jechová (kol., 2005) se domnívá, že neexistuje jediné účinné řešení odcizování se přírodě, které by zajistilo optimální poměry navždy. Podle ní je nutné seznamovat veřejnost s ohrožením, které vyplývá z deformace životního stylu a hledat východiska ve spolupráci rodiny, školy a zájmových organizací za přispění státních správy.

Podle Josefa Zelenky si děti ve městě obtížněji vytvoří kognitivní mapu plnou prožitků, událostí, citových vazeb. Jsou často ochuzeny o pocit klidu, bezpečí, přívětivého dotyku místa. Výjimečné kontakty s přírodou si děti „vytváří chudé, stereotypní a schematizované kognitivní mapy.“ (Zelenka v kol., 2005, str. 49)

Komplikované s pobytem v přírodě to mají děti žijící ve městě. Protože možností, jak trávit volný čas ve městě stále přibývá, dnešní lidé necítí potřebu pobývat v přírodě. Kromě toho jsou tu média (především televize), která šíří strach z nečistoty, klíš'at, nemocí.

„Ze současného života pomalu mizí láska a pokora k přírodě. Mezi dětmi jako by nenápadně vzrůstala povrchnost, nešetrnost, lhostejnost.“ (Máchal, 1996, str. 5) Takto Máchal popisuje bezstarostnost lidí o další osudy života na zemi.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. Charakteristika kroužku, stanovené cíle

Mým úkolem v rámci praktické části diplomové práce bylo zpracovat a realizovat program mimoškolní ekologické výchovy s konkrétní skupinou dětí (na 1. stupni), které bych si sama vyhledala.

Úkolem kroužku bylo vštípit dětem lásku a vztah k přírodě, a to formou her, prožitků a především pobytu v přírodě. Děti poznávaly různé druhy rostlin a živočichů, vztahy mezi nimi. Učily se základním tábornickým dovednostem a nechyběly ani tvořivé aktivity v přírodě i ve třídě.

Cíle kroužku vztahující se k dětem:

- probudit zájem o přírodu a problematiku životního prostředí
- pochopit princip domácí ekologie a osvojit si jednoduché návyky k tomu směřující
- získat vědomosti, dovednosti a prožitky se směřováním k ekologickému myšlení a odpovědnému jednání
- zapojit ekologii do hodnotového žebříčku
- probudit kolektivního ducha
- naučit se spolupracovat a respektovat názory ostatních

Cíle kroužku vztahující se k vedoucímu:

- respektovat zvláštnosti dětí určitého věku, zkušeností
- zpestřit dětem setkání vhodnými hrami
- mít k dětem kladný, kamarádský vztah, vytvářet příjemnou, tvořivou atmosféru
- časové zvládnutí připravených činností, bez újmy na kvalitě a efektivitě průběhu setkání
- dobrá úroveň projevu, kultivovaná mluva k dětem

3.2. Organizace kroužku

Před samotnou realizací kroužku bylo potřeba zařizovat hodně věcí. Samozřejmě se to týká především náboru dětí, zamluvit nějaké místo (klubovnu), promyslet jaké

možnosti nabízí okolí (prostředí, ve kterém vedoucí může s dětmi provádět různé aktivity), zvážit materiální potřeby kroužku, tím pádem i finanční stránku. Není na škodu vzít si k ruce kalendář a naplánovat nejvhodnější dobu setkání. Důležitost samozřejmě přikládám k volbě témat jednotlivých setkání.

Ze zkušenosti vím, že je důležité o požadavcích i problémech hovořit s lidmi, kteří k tomu mají co říct. Co se týče například Salesiánského střediska mládeže, byla jsem v kontaktu (osobním i telefonickým, či emailovém) s ředitelem střediska, vedoucí kroužků, nakonec i s vrátným, který mi propůjčoval klíče od klubovny. V základní škole to pak byl ředitel, vedoucí školní družiny, personál (když jsem domlouvala odchod ze třídy a úklid). Nesmím samozřejmě zapomenout na domluvu s rodiči, zvláště v případech problémů s náboem a docházkou dětí do kroužku.

Je nutné respektovat i na požadavky vycházející od vedení, ze stanovených pravidel (př. školního řádu).

V dalších kapitolách se podrobněji zabývám těmito organizačními záležitostmi a mimo to vlastně popisují, jaké potíže mohou vyvstat s přípravami kroužku.

3.2.1. Nábor dětí

Ráda bych se zde zmínila o problému, který nastal v průběhu příprav. Byl to nábor dětí do kroužku.

Původně jsem byla domluvená s ředitelem Salesiánského střediska mládeže, že bude kroužek probíhat u nich. Začlenili můj kroužek do svého seznamu činností střediska. Napsala jsem ke svému kroužku stručnou charakteristiku, místo a datum prvního setkání... Ředitel střediska mě také upozornil na fakt, že u některých kroužků bývá někdy problém sehnat děti. Můj názor byl takový, že bude vše v pořádku, jen se postarám o propagaci kroužku.

Začala jsem v okolí vyvěšovat letáky A4, v nichž byly nabízeny všechny kroužky provozované ve středisku. Zvýraznila jsem svůj kroužek a připsala podrobnější informace o kroužku, o jeho organizaci... Zároveň jsem nakopírovala desítky menších letáků (viz příloha č. 2), které jsem dávala na různá místa, například do vědecké knihovny, do čekáren dětských lékařů, obchodů, základních škol, ve kterých jsem absolvovala praxi. Naivně jsem si myslela, že to bude stačit. Přes to všechno mi do kroužku přišel jediný chlapec (Lukášek).

Strávili jsme spolu první setkání. Lukášek mi vyprávěl o rodině, škole, jeho zálibách aj. Byl to velice vnímavý, milý a upovídaný človíček, k jeho zájmům patřila auta, hra s mladším bráškou Míšou, i chození do přírody aj. Protože jsme v naší klubovně měli plné regály výtvarných potřeb a různého materiálu, např. na modelování, nabídla jsem mu některé činnosti, z nichž se mu nejvíce zamlouvala práce s modelovací hmotou. Po tomto setkání si pro něj přišel tatínek, se kterým jsem také hovořila o mém problému s náborem dětí. Domluvili jsme se tak, že Lukášek ještě příště přijde a já se do té doby pokusím oslovit děti ve třídách ZŠ. Napříště byl omluven rodiči, že je nemocen.

Přesto, že jsem byla navštívit dvě nejbližší školy, nikdo nepřišel. Ve středisku jsem se potkala s maminkou holčičky, která navštěvovala jiný kroužek (horolezecký). Podle jejího názoru jsou dnešní děti lenivé, také se prý málo kteří rodiče zajímají o vhodné trávení volného času svých dětí. Tato maminka mě překvapila tím, že si kvůli dceři vyhrazuje čas, dojíždí více než 30 km, proto aby se dcera dostala mezi partu dětí. Sama pak celý průběh kroužku strávila čekáním. Taková maminka je hodná obdivu.

Musela jsem začít s vymýšlením jiné varianty. Měla jsem v plánu zajistit si kroužek přímo v některé ze základních škol s tím, že se podřídím rozvrhům dětí a kroužek probíhat bude po vyučování. Výhodu jsem také viděla v tom, že by rodiče dětem nemuseli kroužek platit (jako v případě SaSM). V první ZŠ jsem nepořídila, nakonec jsem uspěla v Základní škole Vltava, kterou jsem sama kdysi navštěvovala. Ředitel školy mi poradil, abych se domluvila s vedoucí školní družiny a to jsem také udělala. Nabídla jsem jí pro děti z její třídy možnost účastnit se mého kroužku. Přihlásila se skupina dětí ze třetí třídy. Dostali jsme k dispozici i třídu, s tím jsem se spokojila.

3.2.2. Místo setkávání

Po problémech s náborem dětí do kroužku, který se měl konat v Salesiánském středisku mládeže a po rozhodnutí, že budu kroužek vést na základní škole, jsem musela vypustit z hlavy všechny nápady spjaté s využíváním nedalekého parku Stromovka i možností kontaktů se zvířaty z blízkého statku či psího útulku, kde nabízejí možnost venčení psů.

Musela jsem se tedy blíže seznámit s možnostmi, jaké mi nabízela základní škola a její okolí. Přímo ve škole jsem měla jistou volnou třídu, bylo třeba jen zjistit, jaké materiální vybavení bych měla k dispozici (viz kapitola 3.2.4.).

Okolí školy jsem si před začátkem setkávání prošla, přestože jsem právě zde prožila své dětství. Potřebovala jsem si přibližně změřit, jak dlouho by trvalo se dostat na určitá místa. Bylo totiž důležité vrátit se s dětmi do školy včas, aby mohly v obvyklou dobu odcházet domů. Naskytl se několik možností, kde trávit volný čas. Mezi nimi například školní hřiště, menší hřiště na sídlišti, školní zahrada, travnaté plochy v areálu školy, z těch vzdálenějších to pak byly břehy řeky Vltavy, Vrbenské rybníky (kde je opravdu krásně).

3.2.3. Doba setkávání

Kromě „obhlídky“ okolí bylo pro mě důležité podívat se do kalendáře, abych zjistila kolik setkání bych mohla do konce roku uspořádat. Zkoumala jsem, zda nám do toho nepříjde nějaký svátek, či prázdniny. Z toho mi nakonec vyšlo 7 týdnů, které jsme pak společně trávili. Pouhých 7 setkání mi připadalo málo, zkoušela jsem se s vedoucí školní družiny domluvit na setkávání dvakrát týdně. Problém byl ovšem v tom, že děti během ostatních dní navštěvovaly jiné aktivity (sbor). Nechtěla jsem zasahovat do programu školní družiny, jež se týkala všech jejích oddělení (tříd). Kromě toho bych i já měla potíže s úpravou vlastního rozvrhu. Podle mého názoru je to krátká doba na to, abychom se dobře poznali, ale i tak má jistě smysl takovým způsobem na děti působit.

Setkání jsem načasovala tak, aby to bylo přijatelné z hlediska efektivnosti, únavy dětí a v rámci možností. Každé setkání tedy trvalo 1,5 hodiny, každé úterý od 13:30 do 15:00, což mi plně vyhovovalo. Měla jsem vždy dostatek času na přípravu aktivit.

Ještě bych se ráda zmínila o tom, že je důležitá pro děti určitá pravidelnost, řád. Při této myšlence jsem si vzpomněla na Malého prince, když k němu promlouvala liška: „Bylo by lépe, kdybys přicházel vždycky ve stejnou hodinu. Přejdeš-li například ve čtyři hodiny odpoledne, již od tří hodin budu šťastná.“ (Saint-Exupéry, 2002, str. 78)

3.2.4. Materiální vybavení a pomůcky

Co se týče materiálního vybavení třídy, v níž jsme se setkávali, musím říct, že jsem shledala mnoho nedostatků, které tato třída měla. Oproti klubovně Salesiánského střediska mládeže jsem zde postrádala takové „útulno“. V SaSM bych měla také tu výhodu, že by mi veškeré pomůcky, které jsem sama hradila, proplatili.

Některé pomůcky si děti donesly samy. Byly to věci, které běžně používají ve školní výuce (př. psací potřeby, pastelky). Nekladla jsem na děti velké nároky ohledně shánění různých pomůcek a materiálů.

Také jsme měli pomůcky, které jsme nechávali ve školní družině, protože jsme je potřebovali poměrně často a bylo by škoda, kdyby si někdo nechal např. šátek doma. Sice jsem uvažovala o tom, že je možná chyba, když se s šátkem nebudou moci pochlubit doma, kamarádům nebo spolužákům, ale pak jsem si říkala, že kroužek nebude trvat tak dlouho a každý si svůj šátek odnese nadobro.

Snad jediné co jsem nechala na jejich zodpovědnosti bylo přinášení šifrovaného textu od Skřítky pomocníčka (viz příloha č. 10). Pokud si jej někdo na setkání nepřinesl, připravil se o možnost rozluštění části textu, to pak doháněl v dalším setkání.

Pomůcek, které byly dostupné ve školní družině a mohla jsem jich využívat v kroužku, bylo celkem dost. Mezi ty, které jsem opravdu využila, patří obruč, míč, noviny, lano, papíry na psaní aj.

Většinu pomůcek jsem si obstarala sama. K přípravám na setkání jsem často využívala literatury, v které jsem nacházela inspiraci i různé aktivity pro děti. Proto jsem navštěvovala Jihočeskou vědeckou knihovnu, dále knihovnu patřící Rose, společnosti pro ekologické informace a aktivity. Kromě knih jsem se musela poohlížet po šátcích (plenách), barvách na textil aj., které jsem nakoupila za své peníze.

Jiné pomůcky jsem však sama vyráběla, buď pomocí návodů uvedených v literatuře, nebo jsem své nápady realizovala svépomocí. Do kroužku jsem pak přinesla např. ukázkou hotového šátku (bez znaku, který vyjadřuje název kroužku, ten jsme vymýšleli společně). Několik návodů na přípravu některých pomůcek pak uvádím přímo v přípravách setkání (výroba smajlíků, šifry, nástěnky aj.). Někdy jsem musela vyrobit kartičky s úkoly, jindy sepsat text vztahující se k danému tématu, potřebný pro aktivitu.

Ačkoliv by se mi velmi líbilo dětem zprostředkovat kontakt s živými živočichy, bylo by pro mě obtížné dětem na ukázkou živočicha přinést (nebo snad dokonce přivést). Pouze na jedno setkání jsem byla schopna obstarat si (vypůjčit od kamarádky) morče, které se rázem stalo centrem pozornosti dětí.

Některé pomůcky jsem sháněla v přírodě, při procházce u řeky, Vrbenských rybníků, na zahrádce, kterou vlastní moji rodiče. Barevné podzimní listy jsem sbírala při cestě do školy.

3.2.5. Volba témat jednotlivých setkání

Bezprostředně po zadání tématu své diplomové práce jsem začala uvažovat nad tématem kroužku. Bylo pro mě velice náročné vybrat z mnohých nápadů jeden, ten nejlepší.

Výběr tématu byl ovlivněn prostředím, ve kterém se měl kroužek odehrávat, skupinou dětí, které jsem vlastně ještě neznala a jinými aspekty. Musela jsem se naučit rozlišovat podstatné (to co je důležité řešit včas), od méně naléhavého.

Po nějaké době domlouvání se SaSM-DDM² v Českých Budějovicích bylo jisté, že budu kroužek moci pořádat právě v tomto středisku, kde bych měla zázemí, malou klubovnu s vybavením, které bych mohla využívat pro práci s dětmi. V nedalekém parku Stromovka bych pak měla možnost nahradit aktivity v klubovně pobytem v přírodě, což je podle mého názoru velice prospěšné v ukázkce smysluplného trávení volného času a prospěšné též pro zdraví. Výhodou také bylo, že se v okolí dalo využít možnosti návštěv městského útulku pro psy, koňské stáje a statku patřící Jihočeské univerzitě. Tato skutečnost mě nadchla a dovedla k tomu, že jsem začala přemýšlet o těchto možnostech, podle nich jsem také začala přizpůsobovat i témata jednotlivých setkání.

Na doporučení své vedoucí diplomové práce jsem se přihlásila na seminář „Ochrana zvířat“, pořádaný Centrem ekologické a globální výchovy Cassiopeia, dne 4. května 2006. Seminář byl realizován za pomoci SSEV Pavučina³, v rámci projektu Vzdělávání, výchova a osvěta v oblasti ochrany zvířat. Protože jsem ještě v tu dobu vymýšlela námět na plánovaný kroužek pro děti a zároveň jsem měla takovou

² Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže

³ Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina

představu, že by se kroužek mohl týkat zvířecí říše, měl mi seminář posloužit k inspiraci. Setkání probíhalo formou diskuse, dověděla jsem se, jak pracovat s novou praktickou příručkou Žijeme spolu aneb Jak na téma ochrany zvířat, kterou si s sebou každý odnesl ze semináře. Měla jsem dojem, že by toto téma nebylo tak úplně vhodné pro děti mladšího školního věku, problematika ochrany zvířat se mi zdála poněkud drsná (zvláště kdyby se děti měly seznamovat s tvrdou realitou omezování svobody zvířat, týrání apod.). Mám dojem, že se s touto tematikou dá pracovat až na druhém stupni, nebo střední škole. Příručku jsem věnovala Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity, kde bude mít jistě větší využití.

Dále jsem využila nabídky výukových programů pro 1.-5. ročník základní školy CEGV Cassiopeia⁴ a 20. června 2006 jsem se zúčastnila výukového programu „Ve Stromovce o stromech“. Tento program mě zaujal především pro možné využití některých aktivit v kroužku. Děti zde poznávaly stromy, přemýšlely o rozdílu mezi lesem a parkem, sestavovaly společný strom z částí, které namalovaly, nacházely pobytová znamení v malém lesíku, zahrály si drobné hry, např. vymyšlení co nejvíce stromů na dané písmenko, poznávání stromu, kůry, větvičky, listu poslepu, děti se podívaly do horoskopu stromů, pomocí otázek hádaly strom, který měla vedoucí na mysli. Třída dětí byla rozdělena na dvě skupiny, každou z nich vedla jedna pracovnice Cassiopei. Návštěva tohoto programu se mi zdála užitečná, inspirující.

Kvůli problémům s nábořem dětí do kroužku jsem se vzdala té možnosti vést kroužek ve středisku, připravovala jsem se na setkávání s dětmi na místní základní škole, kde ovšem nejsou takové možnosti dostat se do přírody a zprostředkovat dětem setkání a kontakt se zvířaty. Proto jsem musela začít uvažovat o jiném tématu.

Na podzimním Pedagogickém dni, 22. listopadu, jsem absolvovala na naší (pedagogické) fakultě Jihočeské univerzity několik seminářů. Dobrovolně jsem se zapsala na diskusní seminář Máme rádi přírodu?, kterým nás provázela Věra Soukupová. Z tohoto semináře jsem se poučila o tom, co pro mnohé znamená mít rád přírodu, čeho se týká ekologická výchova a k čemu směřuje, kde lze ekologické výchovy využít (ve škole, na letních táborech, v mimoškolních aktivitách,...), na co je třeba klást důraz v ekologické výchově (rovina poznávací, hodnotová, činnostní) a o dalších zajímavostech. Kromě diskuse o takovýchto praktických otázkách jsme si na vlastní kůži vyzkoušeli některé aktivity, které můžeme provádět při práci s dětmi. Sama

⁴ Centrum ekologické a globální výchovy Cassiopeia

jsem si pak některé aktivity zkusila zorganizovat v rámci kroužku, např. hru Bingo (viz str. 52) , která měla docela úspěch.

Neustále jsem v hlavě nosila takovou představu, že bych chtěla mít všechna setkání spjatá jediným tématem. Pro inspiraci jsem se začetla v RVP ZV⁵ do tématických okruhů průřezového tématu Environmentální výchova (RVP, 2004, str. 91, 92).

Nakonec jsem se rozhodla pro jednodušší a možná trochu neoriginální, ale osvědčená témata setkání, ve kterých budu s dětmi postupně procházet jednotlivé ekosystémy, poznávat život v nich, ačkoliv to bude ve většině případů probíhat na základě simulace prostředí ekosystému.

Témata setkání:

1. Trávení volného času
2. Moje město
3. Zahrada
4. Statek, hospodářství
5. Les
6. Voda, louka
7. Staňte se Skřítky pomocníčky

3.2.6. Charakteristika skupiny dětí

Z důvodu sociometrického šetření, které jsem prováděla za účelem splnění podmínky k předmětu Pedagogická diagnostika (viz příloha č. 19), nebudu uvádět jména jednotlivých členů kroužku, pouze budu charakterizovat celou skupinu dětí.

Členy tohoto kroužku byly děti, které se navzájem znaly ze školních lavic. Věková vyrovnanost byla pro mě výhodou v přípravách setkání. Děti chodily do třetí třídy, mé nároky na ně jsem přizpůsobovala jejich věku, ale i školním dovednostem (čtení, psaní) a schopnostem něčeho nového se naučit. Přesto se děti svými charakteristikami lišily, měly různé zájmy, dosahovaly různé úrovně znalostí, schopností a dovedností.

Celkem kroužek navštěvovalo čtrnáct dětí, z toho pouze čtyři děvčata. Když jsem děti rozdělovala do skupin, nastala situace, kdy chlapci nechtěli v žádném případě

⁵ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

přijmout dívku do své skupinky. Proto jsem přistoupila k rozdělování do skupinek pomocí spravedlivého losu.

Dlouhodobějším pozorováním dětí jsem došla k názoru, že celá skupina je vlastně souborem menších skupinek, které mezi sebou dokonce soupeří. Nejspíš proto někdy vznikaly konflikty mezi dětmi, které jsem musela řešit. Pokud se podívám do uvedeného sociogramu (viz příloha č. 19), je toto pozorování potvrzeno triádami (skupinky po třech dětech navzájem propojena oboustrannými šipkami).

3.3. Aktivity průběžné a stmelující kolektiv dětí

V této kapitole bych se ráda podrobněji zabývala jen několika prvky přípravy na jednotlivá setkání. Jde o předem vymyšlené aktivity, které se prolínaly celým kroužkem, které sjednocovaly jeho průběh. Kromě popisu těchto aktivit uvádím i jejich praktickou přípravu (například návod na vytvoření šifrované zprávy).

Z mnoha nápadů jsem vybrala i ty, které jsou možná trochu netradiční, originální (jako byl například systém hodnocení dětí).

Průběžné aktivity zasahovali do každého setkání. Dá se vlastně říci, že šlo o jakési rituály, na které byly děti zvyklé. Tyto aktivity měly charakter hodnotící (způsob hodnocení setkání dětmi a vedoucím), sjednocující (nástěnka). Postupné odhalování tajné šifry mělo svou gradaci. Získávání dalších písmenek děti motivovalo ke snaze odhalit text zprávy. Jejím rozluštěním děti získaly návod k získání odměny za svoji snahu.

Aktivitami stmelující kolektiv dětí jsem chtěla dosáhnout specifické identity skupiny (vědomého rozlišování „my“ a „oni“). Je to například vymyšlení názvu kroužku, nošení „kroužkového“ šátku, vázání uzlu přátelství. Děti tím pádem získaly něco společného, čím se odlišily od těch, které kroužek nenavštěvovaly. V kroužku jsem stanovila pevná pravidla (na některých jsme se dohodli společně, např. dochvilnost), kterými se děti řídily. I to považuji za součást identity malé skupiny dětí.

Šifrovaná zpráva od Skřítky pomocníčka:

Cílem bylo především provázat jednotlivá setkání. Děti v nich získávaly klíče k postupnému dešifrování textu (dešifrovaná písmena obsažená ve zprávě). Jak rychle

mohly postoupit s odhalením správného textu záleželo ovšem i na jejich ochotě spolupracovat, na chování v kroužku nebo na splnění daných úkolů, snaze dosáhnout úspěchu. Tím byly děti podmiňovány k aktivitě v dalších setkáních. Dá se říci, že má tato aktivita mnoho společného s bodováním, myslím však, že je více netradičním modelem hodnocení dětí.

Děti tedy během našeho setkávání získávaly odhalená písmena (šifrovací klíč). Každé dítě v kroužku získalo stejný počet týchž písmen jako druzí. Vše bylo založeno na společné snaze něčeho dosáhnout. V textu pak jednoduše zaměňovaly dešifrovaná písmena za symbol.

Text zprávy (viz příloha č. 11) jsem napsala jménem Skřítky pomocníčka, který děti vyzývá k závěrečné cestě, na níž je bude provázet, vybere své nástupce a připraví překvapení. Tuto zprávu děti našly při stopování neznámého skřítky (viz str. 42). Postavu Skřítky pomocníčka (viz příloha č. 1) jsem si propůjčila z publikace *Kdo pomůže královně?* (Študlarová, 2006), kterou mi věnovalo Salesiánské středisko mládeže ještě v době, kdy jsem u nich měla vést tento kroužek.

Bylo třeba dohlížet na to, jak rychle děti s luštěním postupují. Proto jsem v textu, napsaném na počítači, také zaměňovala písmena za symbol. Tak jsem mohla dohlížet na to, aby děti nevyluštily text dříve, než bylo třeba. Ovlivňovala jsem to většinou tím, že jsem vybírala písmena, která se v textu vyskytují méně, nebo která nejsou příliš nápadná (hodně by napověděla).

Cesta, kterou děti procházejí aby se staly Skřítky pomocníčky, je podrobně popsána v přípravě závěrečného setkání. Je však možné ji jakkoliv upravit, obměnit. Stejně tak je to i se závěrečným překvapením.

Protože je šifrovaná zpráva od Skřítky pomocníčka psaná obecněji, je možné si cestu i překvapení naplánovat podle svých možností. Například se zde mluví o závěrečné strastiplné cestě, která děti dovede k překvapení, ale zpráva nenaznačuje jak bude cesta vypadat, co je čeká za překážky apod.

Jak vytvořit šifrovanou zprávu?

Text je třeba napsat v libovolném textovém editoru (např. MS Word, OpenOffice, ...), poté označit text, který má být šifrovaný a v nastavení formátu písma vybrat vhodný druh písma. Každé písmeno má tak svoji vlastní šifru.

Například slovo: Skřítek ☚ ☛ ◀ ◁ ▶ ▷ (druh písma: Wingdings 3)

Σ κ λ τ ε κ (druh písma: WP IconicSymbolsA)

Bylo potřeba vytvořit i kartičky s dešifrovanými písmeny, které jsem postupně dětem během setkání přidělovala. Jednotlivá písmena je nutné samozřejmě šifrovat stejným způsobem jako zprávu od Skřítky pomocníčka. Pomohlo mi, když jsem do tabulky vyplnila celou abecedu (do jednoho okénka dvě stejná písmena), označila písmena, která se měla zašifrovat a následně je převedla na příslušný druh písma (viz příloha č. 9).

Ráda bych se tu zmínila o mém původním nápadu, který jsem nakonec neuskutečnila. Jedná se o aktivitu, kterou nahradilo získávání klíče k luštění šifry. Měla podobný ráz, děti by neodhalovaly text, ale velký obrázek (nějaký tématický). Místo dešifrovaných písmen by získávaly v setkáních jednotlivé části obrázku (puzzle), které by na velkou plochu papíru lepily podle souřadnic. Postupně by se tak ukazoval obraz, který by byl například součástí závěrečné hry, to už jsem však nedomýšlela, rozhodla jsem se pro odhalování tajného písma.

V souvislosti s dobou ukončení kroužku (Vánoce) mě ještě napadla další varianta. Místo bodů, dešifrovaných písmen nebo puzzlí by děti získávaly kaštiny, žaludy, hrst zrní, které bychom v závěrečném setkání odnesli do krmelce pro lesní zvěř.

Smajlíci

Myslím, že stejně důležité jako hodnocení vedoucího (viz výše) je i vyjádření pocitů dětí, jak se během jednotlivých setkání cítily.

Zvolila jsem proto velice jednoduchý způsob, kdy děti vyjadřovaly pocity nalepením jednoho ze tří smajlíků (usměvavý, neutrální, mračivý) do tabulky ke svému jménu. Tabulku jsem s dětmi připevnila na nástěnku. (viz příloha č. 6, 7)

Podle mého názoru je tato aktivita přínosem jak pro děti (uvědomění si vlastních pocitů), tak pro vedoucího, který tímto způsobem od dětí získává zpětnou vazbu. Kromě toho jsem dětem nabídla možnost, že mi mohou sdělit, podle čeho vybíraly svého smajlíka.

Jak vytvořit smajlíky?

Nejdříve je třeba vytvořit textový dokument například v programu Microsoft Word. V panelu nástrojů je možné vybrat nabídku „vložit“, v ní kliknout na nabídku „symbol“, vybrat styl písma Wingdings. V tabulce znaků jsou k nalezení smajlíci. Po

označení smajlíka a kliknutí na tlačítko „vložit“ se obrázek ukáže ve zobrazení stránky. Je možné s ním dále pracovat, například změnit jeho velikost. Nabízí se zde možnost smajlíka stáhnout na internetu (třeba pomocí vyhledávače).

Nástěnka

K nápadu pořízení nástěnky jsem dospěla ve chvíli, kdy jsem přemýšlela o zavedení kroniky, do které mělo po každém setkání některé dítě (nebo dvojice) psát prožitky, zajímavá zjištění, kreslit nebo vylepovat obrázky apod. Po úvaze jsem se rozhodla, že si tyto věci budeme moci upevnit, napsat nebo nakreslit přímo na nástěnku. V každé přípravě na setkání udávám příklady toho, co se může na nástěnku vystavit.

Výroba nástěnky:

Vedoucí si obstará polystyrén velikosti a tvaru, který odpovídá jeho požadavkům, představám. Pod horní hranou polystyrénu (budoucí nástěnky) vedoucí opatrně provrtá nebo propíchne dvě symetrické díry. Těmi pak provlékne provázek, který oběma konci sváže. Za tento provázek bude nástěnka viset na háčku.

Nyní se může na polystyrén připevnit balicí papír, vedoucí ho například přilepí k zadní ploše nástěnky.

Název kroužku napíše děti na nástěnku ozdobným písmem, při prvním setkání. Z každého setkání budou děti moci na nástěnku připevnit například své výtvary, přírodniny, které nasbírají během krátkého pobytu v přírodě.

Pro využívání nástěnky je důležité sehnat zásobu špendlíků k uchycení obrázků, textů, tabulek, přírodnin, aj.

Šátek

Jedním z prostředků stmelení kolektivu dětí bylo právě nošení šátku, který si děti v kroužku (v prvním setkání) ozdobily. Nechala jsem dětem volnou ruku, jediné co jsem požadovala bylo namalování znaku (loga) našeho kroužku.

K malování na textil se mi osvědčily barvy značky Textile Art, které jsou snadno k dostání (pořizovací cena se pohybuje okolo 170 Kč). Důležitý je i výběr textilního

materiálu. Nejlépe barvu chytají bavlněné textilie, proto jsem při výběru zvolila dětské pleny (cena jedné pleny je asi 20 Kč).

Uzel přátelství

V literatuře jsem se setkala i s jinými názvy, např. uzel dobrého skutku.

Uzel přátelství se stal jakýmsi symbolem soudržnosti celé party dětí.

O vázání tohoto uzlu je možné nalézt informace v literatuře, v příloze uvádím obrázkový návod s popisem (viz příloha č. 4, 5), který dobře vystihuje jednotlivé fáze vázání. I děti jsou schopny se naučit vázat uzel podle návodu. Jednodušší a rychlejší je však naučit ho děti prostřednictvím ukázek. Děti se podle mého názoru rády učí nápodobou.

3.4. Náplně jednotlivých setkání

Do této kapitoly jsem přehledně zpracovala jednotlivé přípravy na setkání. Připravila jsem si částečně modelovou kompozici textu. Ten jsem rozdělila na jednotlivé fáze setkání se stručným popisem uvedených aktivit. Vše je sepsáno jako „kuchařka“, ve které jsem uplatnila vyjadřování ve třetí osobě. Zároveň se zde zabývám materiální stránkou, sháněním nebo vytvářením pomůcek.

Reflexe, uvedená vždy pod přípravou, se samozřejmě týkala bezprostředně našeho kroužku. Uvádím v ní mé hodnocení, pocity, které mě během setkání provázely, doporučení pro jiné odvážlivce, popisují interakci jak probíhala mezi všemi členy kroužku i komplikace, na které jsem narazila během setkání. Pokládám za důležité si uvědomit, jak jsem během setkávání na děti působila, jestli by se nedalo něco vylepšit (může se to například týkat množství předávaných informací, střídání aktivit, přiměřenosti věku, individuálním zvláštnostem dětí, aj.).

V textu se poměrně často vyskytují odkazy na literaturu, přílohy a jiné části textu, které mají za úkol poskytovat další podrobnější informace nebo inspiraci.

3.4.1. Úvodní setkání – Trávení volného času

Cíl:

Cílem prvního setkání je seznámit se s organizací kroužku, vytvořit příjemnou atmosféru, poznat nové kamarády, pochopit smysl docházky do kroužku a vhodného trávení volného času.

Přípravy:

V úvodu setkání budou děti pracovat s křížovkou (viz příloha č. 3), kterou si vedoucí předtím vytvoří.

Před první schůzkou by se nemělo zapomenout na zhotovení smajlíků a tabulky, kam se budou smajlíci lepit. Výrobu uvádím v předchozí kapitole. Je vhodné vytvořit alespoň tři druhy smajlíků (viz příloha č. 7). Počet smajlíků jednoho druhu by měl být roven nebo větší počtu setkání (na jedno dítě).

Výroba nástěnky je popsána taktéž v předchozí kapitole. Vedoucí bere v úvahu prostorové možnosti, možnosti jaké má při výběru materiálu.

Malování šátku je potřeba dobře promyslet. Existuje mnoho technik, jak ozdobit textilii. V předešlé kapitole uvádím techniku nanášení barvy na textil štětcem, ale tvořivosti vedoucího či dětí se meze nekladou.

Není na škodu předem promyslet co je dětem potřeba říci k organizaci kroužku, k bezpečnosti a hygieně, k pravidlům aj.

Vedoucí také může zkusit vymýšlet název kroužku, jeho nápady mohou být inspirací pro děti.

Pomůcky:

Provázek oběma konci svázaný (150 cm) nebo obruč, klubko provázku (100-150 m), různé encyklopedie zvířat, nástěnka, připravená tabulka na lepení smajlíků, smajlíci, psací potřeby, dětské plenky jako šátky, barvy na textil (Textile Art, snadno k dostání), štětce, igelit.

Místo: Třída nebo klubovna

Průběh:

1) Vřelé uvítání dětí ve třídě, kde se budeme scházet (5 min.)

2) Rozhovor o organizaci kroužku, dodržování pravidel (10 min.)

Rozhovor probíhá na koberci v kroužku, postupně se proberou tato témata:

- Způsob oslovování – vedoucímu můžou tykat, je možné se oslovovat přezdívkami
- Místo a čas konání kroužku, zjistit, kdy mají děti prázdniny, dochvilnost, způsob omluvy
- Pravidla chování v kroužku – děti si budou po sobě uklízet, budou opatrné během aktivit ve třídě i mimo ni, zvednutí ruky vedoucího signalizuje pokyn ke ztišení
- Vhodné oblečení a obuv do přírody, mobily (venku bude mít vedoucí u sebe)
- Zkušenosti z navštěvování jiných kroužků, absolvování výletů, dětských táborů
- Rituály, které budou probíhat v kroužku – na konci každého setkání je včleněno zklidnění s následným hodnocením vedoucího i dětí
- Seznam dětí (jména a přezdívkami) – pro účel hlídání docházky, organizaci aktivit

3) Seznamovací aktivity (15 min.)

Průtah: (název hry vymyšlen; zkušenost ze SEV Dřípatka⁶)

Cíl: představit se ostatním, snažit se zapamatovat nové kamarády a jejich záliby

Doba trvání: 5 minut

Pomůcky: provázek (asi 150 cm) nebo obruč

Místo: třída

Popis:

Všichni stojí v kruhu a drží se za ruce. Jeden účastník se za pomoci souseda po pravici protáhne okem z provázku (obruči), které má na své pravé paži. Tím ho dostane na levou paži. Komu se tak podaří, představí se, řekne krátce něco o sobě a pokračuje

soused po levici. Oko z provázku tak oběhne celý kruh. Vedoucí se může doptávat na sourozence, oblíbenou barvu, aj...

Sít' poznání: (upraveno podle Hermochová, Neuman, 2003, Sít' zážitků)

Cíl: zapamatovat si jména a záliby členů kroužku, s každým nenásilně navázat kontakt

Doba trvání: 10 minut

Pomůcky: klubko dostatečně dlouhého provázku (100-150 m)

Místo: třída

Popis:

Všichni sedí v kruhu, vedoucí pevně drží začátek provázku a klubko hodí jednomu z hráčů. Odvinutý provázek drží pevně v ruce tak, aby byl stále napnutý. Tak to pokračuje dále a postupně se vytváří mezi účastníky stále hustší síť. Před každým hodem házející řekne něco o hráči, kterému klubko hází, např.: „Katko, vím že máš ráda...“ Až mezi každou dvojicí bude natažený provázek, účastníci položí síť. Poslední hráč klubko hodí předposlednímu a opět o něm něco řekne. Provázek se tak namotá zpět na klubko.

4) Křížovka – součástí motivace (10 min)

Co nás v kroužku čeká: (vlastní nápad)

Děti jsou rozděleny do tří skupin podle vylosované barvy (žlutá, modrá, červená). Každá skupinka obdrží křížovku (viz příloha č. 3), která obsahuje pro každou skupinu stejný text. Jedna skupinka po druhé (v daném pořadí) hádá písmenka. Vedoucí odpovídá, jestli se v křížovce nacházejí, pokud ano, tak jim řekne v kolikátém políčku. Tajenku může hádat skupinka, která je na řadě. Potlesk nebo jiná odměna patří vítězům.

V tajence vyjde „ekologický kroužek“. Děti zůstávají ve skupinkách. Každá na druhou stranu napíše vše, čeho se asi týká takový kroužek, co si pod tím představují. Spolupracují všichni ve skupince.

Následuje prezentace nápadů a shrnutí vedoucího.

⁶ Středisko ekologické výchovy se sídlem v Prachaticích

5) Název kroužku, nástěnka, uzel přátelství, malování na šátek (40 min.)

Je dobré stanovit dětem určitou hranici, aby nedocházelo k zbytečnému odmítání nevhodných názvů. Protože se jedná o ekologický kroužek, lze vybírat názvy např. z oblasti ekologie, živočišné či rostlinné říše, volného času (Vandrovníci, Žabáci, Pampelišky...). Pro inspiraci může posloužit encyklopedie zvířat a rostlin, které se nacházejí na našem území. Pokud vymyslí více možností, vedoucí přistoupí k hlasování.

Příprava nástěnky: (vlastní nápad)

Vedoucí na setkání přinese nástěnku, na kterou s dětmi nadepíše ozdobným písmem název kroužku, nalepí nebo připíchne tabulku, kam budou děti lepit své smajlíky (viz příloha č. 6), kterými hodnotí setkání. Postupně se bude nástěnka zaplňovat různými výtvary z dalších setkání.

Uzel přátelství: (Zdroj: <http://gord.gringo.cz/Uzly/index.html>)

Dětem se rozdají šátky (dětské pleny) a vedoucí na sobě ukáže, jak se tento uzel váže. Postup vázání může dětem ukázat i na obrázku (viz příloha č. 4). Uzel přátelství se může stát symbolem kroužku, jeho správné vázání může být i předmětem soutěže (kdo jej dříve nebo lépe zaváže). V příloze je k nahlédnutí fotografie správně vázaného uzlu (viz příloha č. 5).

Malování na šátek: (z vlastní zkušenosti)

Vedoucí dětem rozdává štětce, kelímky na vodu. Pod šátek je vhodné dát nějaký nesavý materiál (př. igelit), aby se neušpinila lavice. Pomocí štětce pak nanáší barvy na textil. Děti by neměly plýtvat barvou, na to je třeba předem upozornit (mohlo by pak dojít k tomu, že na někoho barva nevyjde nebo by šátek špatně schnul). Uprostřed si děti namalují znak, na kterém bude obrázek vyjadřující název kroužku. Vedoucí může pomoci tím, že narychlo zhotoví jednoduchou šablonu nebo dětem přímo pomůže s náčrtem.

6) Rituály (10 min.)

Úklid, zklidnění, hodnocení:

Poté, co se dá třída do pořádku, vedoucí děti pochválí za účast, spolupráci, výsledky práce. Děti hodnotí setkání vylepením smajlíka.

Každý si vybere jednoho smajlíka podle toho, jak se cítí a jak se mu setkání líbilo, nalepí ho ke svému jménu do tabulky na nástěnce. Je dobré mít k dispozici alespoň tři druhy smajlíků – smějícího se, neutrálního a zamračeného (viz příloha č. 7). Děti si je můžou vybarvit pastelkami.

Písnička s kytarou:

Na prvním setkání se zahrají a zazpívají známé písničky („písničky na přání“).

Reflexe:

Do úvodu této reflexe bych zařadila i získání a výběr některých pomůcek. Co se týče například polystyrénu na nástěnku, ten jsem sehnala vysloveně na ulici, protože jsou takové kousky materiálu při rekonstrukcích a zateplování domů na sídlišti odpadem k odvozu. Myslím, že mi tento nápad ušetřil peníze a zároveň jsem měla radost z toho, že mohu takový odpad využít při práci s dětmi. Také jsem si ověřila, že dětské pleny, které jsme použili k výrobě šátků, se dobře obarvují. Jinak jsem některé pomůcky přinesla z domova (štětce, kelímky, provázek).

Před zahájením nás paní vychovatelka odvedla do „naší“ třídy. Všechny děti byly z jedné třídy (třetí), takže se mezi sebou znaly. Trošku jsem se obávala přesily chlapců, ale za chvíli jsem zjistila, že to nebude tak zlé, překvapila mě jejich mírnost a zvědavost. Účast na tomto setkání byla dobrá, dvanáct dětí – z toho dvě děvčata.

K organizaci kroužku a pravidlům jsem se vyjádřila krátce. Dodala bych jen to, že jsem uvažovala o sepsání velice jednoduché smlouvy o pravidlech chování v kroužku. Místo podpisu měly tuto smlouvu děti stvrdit otiskem palce (natřený vodovkou). Nestalo se tak, protože jsem si na přípravu této aktivity nevyhradila potřebný čas.

Seznamovací hry je, myslím, bavily. Jen na konci druhé hry, kdy už jsme všichni drželi v rukou síť z provázku, se začali projevovat dva rošťáci, kteří tahali za provázky, což ostatním v kruhu vadilo. Už jsem pak nezahájila „zpětný chod“, ale síť jsme položili

na zem a kdo chtěl, mohl se pokusit přejít mezi provázky (bez doteku) na protější stranu. Kluci pak dostali za úkol provázek smotat zpátky do klubka.

Z nápadů, které vymýšlely podle tajenky, tam byly i takové, kterým se vysloveně smály a dělaly si z toho legraci. I na tuto skutečnost jsem musela reagovat. Například vymyslely, že se ekologie týká módy, což jsem uznala jako dobrý postřeh a také jsem krátce vysvětlila proč. Mezi těmi „legračními“ nápady jsem zaznamenala i docela zajímavé úvahy. Jedna dívka tvrdila, že se ekologie týká ohně. Na otázku proč, mi vysvětlila, že si to říkaly nejspíš na nějakém programu ekologického centra a měla na mysli táborový ohniček, což mě zaujalo a považovala jsem to za hlubokou myšlenku, o které jsem ještě později přemítala. Jinak si děti často představovaly, že jde o pouhé učení, snad bylo příčinou to, že jsme se setkali ve školní budově.

Při vymýšlení názvu kroužku děti měly několik nápadů (Lišáci, Brouci, ...), z kterých se hlasováním vybral název Lišáci. Také jsme došli k závěru, že liška je zvíře užitečné, má v přírodě své uplatnění a navíc je krásné nejen pro svou srst.

Malování na šátek je zaujalo natolik, že jsem je nechala pracovat do konce setkání. Než jsme s malováním začali, učila jsem děti vázat uzel přátelství, který jsem se doma pracně musela sama naučit. Během malování jsme si hezky povídali o tom, co je baví apod. Také jsem vytáhla kytaru, což obyčejně nedělám, protože se stydím, hrála jsem písničky které znaly a skoro všichni si zazpívali.

Z prvního setkání jsem měla celkově dobrý pocit.

Setkání se uskutečnilo 7. listopadu 2006

3.4.2. Druhé setkání – Moje město

Cíl:

Seznámit se s různými šifrovacími jazyky, poznat krásy města, v němž děti vyrůstají (v tomto případě České Budějovice), zamyslet se nad působením člověka ve městě, seznámit se s zašifrovanou zprávou a získat první rozšifrovaná písmenka za aktivitu v kroužku.

Přípravy (návody):

Před tímto setkáním je nezbytné nachystat šifrovanou zprávu od Skřítka pomocníčka a rozšifrování písmenek. Návod k vytvoření a použití je uveden v předchozí kapitole (viz str. 31).

Je třeba také vyrobit šlápoty Skřítka pomocníčka. Nejlépe je obkreslit vlastní chodidlo příp. dětskou botičku na vhodný formát papíru, zkopírovat (počet kopií dle délky trasy) a vystříhnout. Bezprostředně před setkáním šlápoty rozmístit na viditelná místa tak, aby se trasa nekřížila a aby bylo jasné, kudy se mají děti vydat. U poslední šlápoty pak položit zprávu od Skřítka pomocníčka, stočenou do roličky.

Pro ukázkou několika druhů šifer a obrázkových písem je třeba mít připravené ilustrace v literatuře.

Je třeba vytvořit text o historii města, v němž děti žijí (viz příloha č. 13). V tomto textu pak podtrhnout slova, která vedoucí zároveň zapíše na lístečky známými šiframi. Vedoucí při četbě textu záměrně vynechává tato slova a děti mají za úkol po předchozím vyluštění slova doplnit. Jaké slovo doplní ve větě, vychází z kontextu, je proto důležité vybrat klíčová slova textu.

Jeden odstavec z textu je zapsán do tabulky pomocí šifrovací mřížky. Tu lze zhotovit obkreslením (viz příloha č. 14), označená okénka je nutné vyříznout. Miloš Zapletal podrobně popisuje zápis textu (odstavce): „Mřížku položíme na čistý papír (označenou stranou nahoru) a do vyříznutých okének vpisujeme za sebou písmena šifrovaného textu. Když jsou všechna okénka vyplněna, otočíme mřížku o 90 stupňů vpravo a zapisujeme zprávu dál. Celkem otočíme mřížku čtyřikrát, než vyplníme všechna políčka.“ (Zapletal, 1961, str. 150) Do prázdných okének lze vepsat libovolná písmena. Čtení textu se provádí stejným způsobem jako zápis, za použití mřížky.

Obrázky památek města je možné nalézt v dostupné literatuře (není nutné) nebo na internetu.

Úkoly, které se použijí v aktivitě Jak pečujeme o naše město, vedoucí napíše na lístečky a rozmístí před zahájením této aktivity ve vhodné vzdálenosti (do 20 m) od sebe na viditelná místa. Ostatní pomůcky je důležité nachystat dříve, např. den před setkáním se podívat po smrkové šišce.

K vytvoření erbu (odměny) postačí najít a zvětšit obrázek v knize, vystříhnout, příp. podlepit čtvrtkou (viz příloha č. 12).

Pomůcky:

Šátky, igelit na sezení, šlápoty Skřítka pomocníčka (viz příloha č. 8), šifrovaná zpráva od Skřítka pomocníčka (viz příloha č. 10), ukázky několika typů šifer a obrázkových písem, zpracovaný text o Českých Budějovicích, zašifrovaná slova z textu, obrázky památek města, lístečky s úkoly k bodu 5 – Jak pečujeme o naše město, skleněná láhev, kus novinového papíru a kartonu, PET láhev, krabice od mléka či džusu, stopky, igelitové sáčky, smrkové šišky, spadané listy různých barev, smajlíky a písmenka k rozluštění zprávy, zvětšená kopie erbu města (viz příloha č. 12).

Literatura:

K tomuto setkání je třeba použít texty a obrázky, které se vztahují k městu, ve kterém děti žijí. Není na škodu využít služeb místní knihovny nebo informačního centra. Mnoho obrázků se dá nalézt i na internetu.

Kromě toho je dobré vyhledat knihy, ve kterých se autoři zmiňují o šifrách. Některé druhy šifer uvádí například Miloš Zapletal v knize Tisíc malých dobrodružství (str. 147-158).

Místo: Kdekoliv, veškeré aktivity by se, v případě špatného počasí, daly přesunout do místnosti (třída, klubovna).

Průběh:

- 1) Přivítání v klubovně, rozdání šátků, zavázání uzlu přátelství (5 min.)
- 2) Obléknutí, přesun na louku nebo travnatou plochu (10 min.)
- 3) Hledání šifrované zprávy od Skřítka pomocníčka (10 min.)

Pomůcky: Šlápoty Skřítka pomocníčka, šifrovaná zpráva od Skřítka pomocníčka

Popis:

Vedoucí dětem řekne, že se tu nedávno objevil skřítek, jestli o něm něco nevědí. Také jim poví, že venku (na určitém místě) uviděl jeho stopu a že by se mohli společně vydat se za ním a něco o něm vypátrat.

4) šifry a tajná písma (10 min.)

Povídání o šifrách:

Pro vysvětlení „nečitelného“ písma ve zprávě je třeba si s dětmi o šifrách popovídat. Děti hádají co je šifra (písmeno, slovo, nebo celá věta je nahrazena znakem, kód zná jen ten, kdo šifru posílá a kdo ji přijímá), k čemu se používá (v historii se používaly např. za války, telegram...), vedoucí zjistí zda děti nějaká tajná písma, či šifry znají?

Vedoucí některé nejzajímavější šifrovací jazyky ukáže (viz příloha č. 15), předvede klíč k rozluštění: hadovka, sloupce, místo písmen číslice, posun písmen, kříž, šifrovací tabulka, Morseova abeceda (a její šifry), obrázkové písmo, písmo stočené do spirály, které používali indiáni (kol., 1986, str. 37-54)

5) Město České Budějovice (40 min.)

Jak vznikalo naše město?: (vlastní nápad)

Doba trvání: 20 minut

Pomůcky: text o historii města, kartičky s šifrovanými slovy z textu o historii města, šifrovací mřížka, obrázky památek města.

Popis:

Děti dostanou do dvojic několik různě šifrovaných slov, které vyluští (některé v příloze). Vedoucí pak čte krátký text o vzniku Českých Budějovic (viz příloha č. 13), zastaví se před slovem, které musí děti doplnit (v textu podtržené). Poslední odstavec bude zaznamenán v šifrovací mřížce, děti zkusí přijít na její použití. Je možné dětem ukázat nejdůležitější památky města na obrázcích.

Jak pečujeme o naše město: (vlastní nápad)

Doba trvání: 20 minut

Pomůcky: Lístičky s úkoly, skleněná láhev, kus novinového papíru a kartonu, PET láhev, krabice od mléka či džusu, stopky, igelitové sáčky, smrkové šišky, spadané listy různých barev.

Popis:

Dvojice obíhají čtyři stanoviště, kde plní různé úkoly, které jsou napsány na papírech a leží na zemi. Na každém stanovišti stráví přibližně 3 min. Každá dvojice si přečte úkol, splní jej a běží k dalšímu stanovišti. Celá hra je časově limitovaná (15 min.).

Formulace jednotlivých úkolů:

1. stanoviště: „Před vámi leží několik odpadků, které je třeba roztřídit. Kam byste který hodili?“ (Děti odpovídají vedoucímu, který stojí na stanovišti)
2. stanoviště: „Spočítejte, kolik aut projede po silnici nedaleko vašeho stanoviště za 1 min. Použijte stopky. Výsledek zapište do tabulky.“
3. stanoviště: „Váš pejsek při procházce na trávníku nechal psí hromádku (smrková šiška). Doběhněte pro igelitový sáček, který jste cestou určitě zahlédli, a uklid'te po svém miláčkovi (šišku v igelitu nechte u tohoto stanoviště).“
4. stanoviště: „Všimněte si, jak je krásný podzim. Najděte spadlý list, který má jinou barvu než listy, které zde máte připravené. Přiložte ho k nim.“

Až se dvojice dostanou do cíle, vedoucí s dětmi stanoviště projde. Zkontroluje výsledky a pochválí. Zároveň postupně uklidí, s pomocí dětí, jednotlivá stanoviště. Vedoucí děti odmění zvětšeným erbem města, který si mohou dát na nástěnku.

6) Přesun do třídy (10 min.)

7) Rituály (5 min.)

Úklid, zklidnění, hodnocení (lepení smajlíků)

Nástěnka

Po tomto setkání se na ni nalepí zpráva od skřítky, písmenka k rozluštění zprávy, erb města a podzimní listy, které měly děti nasbírat u čtvrtého stanoviště, v předchozí aktivitě. Také např. tabulku s počty projíždějících aut u dalšího stanoviště. Také se mohou na nástěnku psát závěry, myšlenky, které vyplynou ze setkání.

Reflexe:

S přípravou tohoto setkání jsem si dala také záležet. Oproti ostatním setkáním bylo toto náročné na přípravu. Stopování neznámého skřítky děti velice bavilo. Když vzaly zprávu od Skřítky pomocníčka do ruky, viděla jsem v jejich obličejích údiv. Zdálo se, že se některé děti ještě nikdy nesetkaly se šifrou.

V mé reflexi by určitě neměla chybět zmínka o tom, jak jsem se s chutí začela do knih o svém rodném městě, dověděla jsem se spoustu zajímavých informací o vzniku města, jak se město v průběhu let a staletí měnilo, kdy město zužovaly záplavy aj. Musela jsem se vrátit k původnímu záměru – připravit jen několik zajímavostí a vymyslet, jakou formou je dětem podat. Musím podotknout, že mi působilo problémy vymanit se z detailního studování těchto poznatků, znamenalo to pro mě zdržení.

Myslela jsem, že šifry i historie Českých Budějovic budou děti bavit, pak mě ale překvapil nezájem některých dětí. Dokonce jsem zjistila, že několik kluků nezajímá ani zpráva od Skřítky (po odchodu ji nechali pohozenou ve třídě). Když jsem se na tuto situaci dívala zpětně, napadlo mě, že práce s textem je na mimoškolní aktivity příliš náročná. Možná dětem připomínala dopolední výuku.

Atmosféru oživila další aktivita, kterou teď hodnotím jako úspěšnou. Úkoly spojené s pohybem dětí se osvědčují, doporučuji využívat jich v zájmových kroužcích. Snad bych jen doporučila, přestože jsme se do limitu 15 min. vešli, nelimitovat tuto aktivitu. Zpětně jsem si totiž uvědomila, že není potřeba u dětí vyvolat jen touhu po soutěživosti. Ocenila bych i zájem dětí o činnosti, které mají smysl. Také bych si lépe uvědomila, jaký přístup mají děti k těm několika otázkám péče o městské prostředí.

Na konci setkání jsem dětem přidělila 5 rozšifrovaných písmen (B, Č, U, L, J). Většina dětí si tato písmenka začala vyhledávat v textu. Doporučila jsem jim, aby si

písmenka opsaly s tím, že kdykoliv budou mít chuť, můžou začít luštit. S některými dětmi jsem se rozloučila s pocitem, že jsem je příliš nezaujala.

Setkání v zásadě hodnotím kladně, jen bych se příště ráda zaměřila více na pohybovou činnost dětí.

Setkání se uskutečnilo 14. listopadu 2006.

3.4.3. Třetí setkání – Zahrada

Cíl:

Naučit se pomocí smyslů poznávat a rozlišovat několik druhů ovoce a zeleniny, které se pěstují na našem území. Poznat život na zahradě.

Přípravy:

Před začátkem setkání je třeba rozkrájet donesenou zeleninu a ovoce na drobná sousta.

Vytvořit tabulku, která má pět sloupců, čtyři řádky, viz níže. Do této tabulky budou děti zapisovat výsledky rozplánování aktivit.

Skupinky	Aktivity			
1. skupinka				
2. skupinka				
3. skupinka				
4. skupinka				

Pro toto setkání je také třeba připravit několik druhů semen běžně pěstovaných rostlin (hrách, okurka, rajče, ředkvička, slunečnice, mrkev...), které je vhodné vysypat do průhledných sáčků nebo misek, semena bylinek a koření k zasetí (majoránka, meduňka, naťová petržel, pažitka, máta).

Obstarat kopie květů s ukrytými názvy květin (viz příloha č. 16). Názvy semen rostlin vedoucí napíše na lístečky (děti je budou k nim přiřazovat).

Krom toho všeho vedoucí ještě sežene zahradní nářadí (rýč, hrábě, škrabka).

Pomůcky:

Píšťalka, kousky ovoce a zeleniny (jen ty co rostou u nás na zahrádkách), tác, šátky, čtyři kopie květů s ukrytými názvy květin, semena rostlin a jejich názvy na lístečkách, semena bylinek a koření, kořenáč, rýč, hrábě, škrabka.

Místo:

Zahrada, školní pozemek, aktivity lze v případě špatného počasí uskutečnit v místnosti.

Průběh:

1) Přivítání v klubovně, rozdání šátků (5 min.)

2) Obléknutí, přesun do školní zahrady (10 min.)

3) Úvodní hra (15 min.)

Včelí roj: (Doležalová, 2004, str. 22)

Pomůcky: píšťalka

Popis:

Děti se procházejí nebo pobíhají kolem vedoucího. Jakmile vedoucí zapíská na píšťalku, děti spočítají kolikrát a utvoří roj s tolika členy jako je počet zapískání. Kdo se včas nezařadí do roje, vypadne ze hry. Následuje pokyn vedoucího k rozchodu. Hra pokračuje stejným způsobem do chvíle, než zůstane poslední dvojice. Vítěz rozlosovací hry kámen-nůžky-papír převezme roli vedoucího a začíná nová hra.

4) Vnímání potravin všemi smysly (15 min.)

Jak chutná zahrada? (Podle E. Doležalové, 2004, str. 11, hra Zkouška čichu a chuti)

Cíl: poznat pomocí smyslů vybrané druhy ovoce a zeleniny

Pomůcky: rozkrájené druhy ovoce a zeleniny (kousků více než je dětí), tác, šátek na oči

Místo: kdekoliv

Popis:

Děti sedí na zemi nebo stojí v půlkruhu. Mají zavázané oči šátkem. Vedoucí ke každému přistoupí a podá kousek ovoce nebo zeleniny do úst. Děti pak společně hádají, zda ochutnaly ovoce nebo zeleninu, měly by také určit konkrétní druh. Některé druhy mají typickou vůni, i tu by děti mohly pomocí čichu poznat. Pokud zbude celé jablko, hruška, mrkev nebo jiné druhy, děti si ho pak mezi sebou posílají (mlčky) a poznávají hmatem. Tuto aktivitu mohou děti hrát i ve dvojicích, kdy jeden podává ochutnávku, druhý hádá a nakonec se vymění.

Vzoroky ovoce a zeleniny je třeba umýt vodou a očistit, oloupat (cibuli). Na kouscích zbylých po hře si mohou všichni pochutnat.

5) Plánování volné chvílky (10 min.)

Děti jsou rozděleny do čtyř skupinek rozpočítáním. Vedoucí řekne, jaké aktivity budou následovat, každou jim přiblíží. Každá skupinka má za úkol stanovit si pořadí krátkých aktivit tak, jak se jim líbí. Zároveň se však musí o pořadí aktivit domluvit s ostatními skupinkami. Jako pomůcka poslouží tabulka (viz přípravy, nahoře), do které zapisují konečná rozhodnutí. Vedoucí, pokud to není nutné, do „vyjednávání“ nijak nezasahuje.

6) Všechno podle plánu (20 min.)

Pomůcky: Čtyři kopie květů s ukrytými názvy květin, semena rostlin a jejich názvy na lístečkách, semena bylinek a koření (majoránka, meduňka, naťová petržel, pažitka, máta), kořenáč, rýč, hrábě, škrabka.

Místo: Plocha v jejíž blízkosti se nalézá neobděláný záhon

Popis aktivit: Děti dodržují dohodnuté pořadí aktivit. Pro zadání a pomůcky k aktivitám si skupinky chodí k vedoucímu. Po dokončení vedoucí zkontroluje splnění úkolu, zadání si vezme zpět.

a) Popletená zahrádka: (Doležalová, 2004, str. 24)

Děti z písmen zapsaných v obrázcích květů sestaví názvy květin, které se pěstují na zahrádkách. Názvy zapisují přímo do okopírovaného listu.

b) Poznávání semen:

K semenům děti přiřazují správné názvy, které mají napsány na lístečkách.

c) Co vypěstujeme i doma za oknem:

Do kořenáče nebo truhlíku si každá skupinka zaseje jeden druh bylinky nebo koření (např. majoránka, meduňka, nat'ová petržel, pažitka, máta). Děti se pak budou během trvání kroužku o rostlinky starat.

d) Práce na zahradě:

Skupinka dostane od vedoucího zahradní nářadí a vyzkouší si část záhonu škrabkou zbavit plevelu, zryt tento záhon a upravit povrch hráběmi. V případě špatného počasí je třeba vymyslet náhradní úkol, který se vztahuje k tomuto tématu.

7) Přesun do třídy (10 min.)

8) Rituály (5 min.)

Úklid, zklidnění, hodnocení (lepení smajlíků)

Děti od vedoucího dostanou písmenka za spolupráci na plánování aktivit, za to jak poznávaly ovoce a zeleninu, za snahu apod.

Nástěnka

Z tohoto setkání je možné na nástěnku připevnit sáčky se semeny.

Reflexe:

Na začátek tohoto setkání jsem připravila pohybovou hru na zahřátí. Znovu se ukázalo, že děti po dlouhých dopoledních hodinách potřebují pohyb. Dětem se velice líbilo, když mohly převzít roli vedoucího (mě) a určovat počet dětí ve včelím roji. Nemohly se od úvodní hry odtrhnout, ale to ještě netušily, že je čeká další zajímavá aktivita.

Během smyslové aktivity jsem mohla pozorovat zájem o tuto činnost. Překvapovalo mě, když děti nepoznávali podle chuti např. celer. Některé děti také špatně určovaly, zda se jedná o ovoce nebo zeleninu. Také v „popletené zahrádce“ jsem

zjistila, že děti neznají některé druhy květin, název sice uhodly, ale nedokázaly mi ji popsat. Myslím, že hlavním důvodem bylo to, že jim nikdo ještě nikdy žádnou živou rostlinku nepojmenoval.

V průběhu setkání jsem si začala všimnout rivality mezi chlapci a dívkami. Často jsem pozorovala úšklebky nebo i slovní napadání dětí opačného pohlaví. Nejčastěji se tak stávalo, když jsem vytvářela skupinky dětí pro určité činnosti, nebo si měly skupinky samy vytvořit. V plánování „volné chvíle“ se prosazovali spíše chlapci, děvčata raději nechala rozhodování na nich.

Kromě běžného pozorování svěřené skupiny dětí jsem v tomto setkání prováděla sociometrické šetření (bylo podmínkou pro splnění předmětu Pedagogická diagnostika, využila jsem výhody nízkého počtu dětí ve skupině). Zadání a vyplňování dotazníku trvalo necelých deset minut. Ve volném čase jsem pak dotazníky vyhodnocovala a vytvářela sociogram (viz příloha č. 19). Díky tomuto šetření jsem se mi ujasnily některé vztahy mezi dětmi.

Někdy pro mě nebylo snadné zvládnout nekázeň dětí. Byly chvíle, kdy mi děti připomínaly pytel plný blech. Pokud se to týkalo jednoho dítěte, řešila jsem to rozhovorem „mezi čtyřma očima“. V tomto setkání jsem musela řešit spor mezi chlapcem a dívkou, kteří po sobě začali házet mokrou houbou. Když jsem se ptala co se děje, děti na sebe začaly žalovat a nesmyslně se obviňovat, kdo si s kým začal. Přiznám se, že jsem v tu chvíli nevěděla, jak vzniklou situaci řešit. Zmohla jsem se akorát na to, abych jim zvýšeným hlasem dala najevo, že se to nelíbí mně ani ostatním a že si hned musí po sobě všechno uklidit. Neshody se projevíly i v hodnocení dětí pomocí smajlíky.

Při práci dětí na záhonku jsem měla šanci pozorovat, jaký vztah mají k půdním živočichům. Některé děti se štítily žížal, které objevovaly v zemi. Měly zábrany, aby ji jednoduše vzaly do ruky. Za druhý extrém považuji řeči několika chlapců, kteří tvrdili že by tuto žížalu klidně dokázali sníst nebo alespoň překousnout. Těm několika dětem, kterým připadala žížala odporná a slizká, jsem se pokusila vysvětlit, jak je tento tvor důležitý pro mnohé další živočichy v půdě, pro rostliny a nakonec i pro nás. Přesto když jsem brala žížalu do ruky, děti neskrývaly odpor, tvářily se zhnuseně a nehezky se k tomu vyjadřovaly.

Na konci setkání jsem dětem přidělila 5 dešifrovaných písmen (H, Ů, Ř, M, Í).

Setkání proběhlo 21.11.2006

3.4.4. Čtvrté setkání – Statek, hospodářství

Cíl:

Hledání společných charakteristik skupiny živočichů. Prostřednictvím diskuse děti mohou přemýšlet o rozdílném životě na vesnici a ve městě. Hravou formou si také dobře zapamatují názvy členů zvířecích rodin.

Přípravy:

Vonné olejíčky do aromatických lamp se dají sehnat v běžném obchodě.

Před setkáním je důležité vytvořit tabulku ke hře Bingo pro každé dítě. Nejjednodušší je vytvořit tabulku v textovém editoru (viz příloha č. 17). Tabulka by měla mít pět řádek, pět sloupců (25 okének, do kterých pak děti budou vpisovat text).

Biopotraviny (např. kozí sýr, med...) vedoucí nejspíše koupí ve specializované prodejně.

Pomůcky:

Gymnastická obruč, lano, míč, šátek, Pět olejíčků do aromatické lampy odlišných vůní, balicí papír, tabulka na Bingo (viz příloha č. 17), míček, biopotraviny k ochutnávce, lístečky s názvy živočichů (viz příloha č. 18).

Místo: kdekoliv

Průběh:

1) Přivítání v klubovně, rozdání šátků (5 min.)

2) Úvodní hra (10 min.)

Pohyblivý cíl: (podle Hermochová, Neuman 2004, Pohyblivý cíl)

Pomůcky: lano na vymezení kruhu, gymnastická obruč, míč, šátek

Popis:

Jedno dítě má zakryté oči a stojí uprostřed kruhu (průměr asi 3 metry). Další dvě děti drží společně oběma rukama „cíl“ (obruč), pohybují se po obvodu kruhu a snaží se obruč nastavit tak, aby míč hozený dítětem (uprostřed kruhu) prolétl obručí. Hra by se měla konat za naprostého ticha.

Vedoucí děti ve hře střídá nebo udělá lépe, když připraví více obručí a míčů, aby se všechny děti zapojily.

3) Co mají společného? (30 min.)

Kam patřím? Rozdělení do skupinek: (vlastní zkušenost)

Doba trvání: 15 minut

Pomůcky: aromatické olejíčky, příp. šátek na oči

Popis:

V každé skupince by mělo být nejvýše pět dětí, aby všichni členové mezi sebou spolupracovali v následující aktivitě. Děti zavrou oči a natáhnou ruku. Vedoucí členům jedné skupinky natře na hřbet ruky olejíček stejné vůně. Jedna skupinka má typickou vůni, kterou se liší od ostatních skupinek. Pokud už dostal každý svou vůni, vedoucí dětem řekne, aby otevřely oči. Nyní následuje hledání ostatních členů skupinky pomocí čichu.

Je třeba si děti předem spočítat, aby vedoucí věděl, kolik dětí má natřít stejnou vůní.

Bingo: (zkušenost z návštěvy semináře Věry Soukupové zvaném Máme rádi přírodu?)

Doba trvání: 15 minut

Pomůcky: tabulka, 1 balicí papír (postačí i školní tabule)

Popis:

Každá skupinka dostane za úkol vymyslet pět živočichů, kteří mají něco společného (například živočichové, kteří jsou opeření). Jejich názvy pak napíše do sloupců na balicí papír. Ostatní skupinky poté hádají, co že mají tito živočichové společného. Je možno získat od skupinky nápovědu, nebo se nechat podat.

Druhou částí této aktivity je konečně samotné bingo. Každé dítě obdrží tabulku, do jednotlivých políček pak zpřeházeně zapisuje názvy živočichů o nichž byla řeč.

Když mají všichni hotovo, vedoucí vybírá a říká názvy živočichů (nebo je může losovat), děti si vždy vyškrtnou políčko, ve kterém se nachází. Bingo děti hlásí, pokud proškrtnaly celý sloupec, řádek, nebo úhlopříčku. Kdo má bingo jako první, stává se vítězem. Hru ale můžeme hrát do té doby, než budou mít bingo všichni. Může se stát, že někdo bude mít bingo vícekrát.

Pozn.: Tuto hru lze aplikovat i na mnohá další témata (rostliny, věci, území, domácí mazlíčky, osobnosti, aj.)

4) Zvířátka na statku a domácí mazlíčci (35 min.)

Diskuse v kroužku: (vlastní nápad)

Doba trvání: 15 minut

Popis:

Všichni se posadí a společně vytvoří kruh. Vedoucí rozhovor začíná, v ruce drží míček nebo nějakou hračku. Pokud se někdo hlásí o slovo, podá mu míček a mluví zase jen ten, kdo míček obdržel. Vedoucí má přednostní právo na slovo, koriguje rozhovor a uzavírá ho.

Vedoucí si s dětmi povídá o životě na venkově, jak se liší od žití ve městě. Je pravděpodobné, že budou děti do diskuse vkládat vlastní zkušenosti, zážitky, je vhodné dětem dát prostor pro vlastní nápady. Postupně se mohou dostat k tématům jako je chov zvířat, dotknout se problematiky ekologického hospodářství (jak to vypadá, v čem jsou jeho přednosti).

Vedoucí může dětem nabídnout ochutnávku biopotravin.

Zvířecí rodiny: (Doležalová 2004, str. 22, 23)

Doba trvání: 25 minut

Popis:

Děti si vylosují po jednom lístečku, na každém je název živočicha, kterého budou představovat (mládě, samice, samec). Poté začnou děti vyhledávat ostatní členy své rodiny, při čemž budou napodobovat hlasy a pohyby živočichů. Kdo utvoří rodinu, poodejde stranou. Až se všichni seskupí do rodin, vedoucí vyzve děti, aby nahlas přečetly, jak se všichni členové zvířecí rodiny jmenují. Děti se pak pokusí v krátkosti

nacvičit scénku ze života své zvířecí rodiny (mají na to 10 min.). Scénky pak děti sledují z utvořeného půlkruhu.

5) Rituály (5 min.)

Úklid, zklidnění, hodnocení (lepení smajlíků)

V tomto setkání může vedoucí děti pochválit a obdařit rozšifrovanými písmenky za ohleduplnost při diskusi, úspěchy v hrách, spolupráci v aktivitách aj.

Nástěnka

Z tohoto setkání je možné na nástěnku připevnit tabulku vítěze Binga, lístečky s názvy členů zvířecích rodin, obdržená rozšifrovaná písmenka.

Reflexe:

Na začátku tohoto setkání jsem znovu zorganizovala pohybovou hru. Při jí jsme zažili spoustu legrace, protože nebylo jednoduché rychle posunout cíl tak, aby se dítě se zavázanýma očima trefilo do obruče. Děti si začaly pomáhat tím, že na házejícího třeba pískly a ten pak mířil blíže k cíli. Líbilo se mi toto pravidlo, které zavedly děti v průběhu hry, protože se snažily spolupracovat a také pomáhaly dítěti uprostřed.

Rozdělování do skupin podle dané vůně i vytváření zvířecích rodin bylo založeno na stejné bázi, děti vyhledávaly členy skupiny podle nějakého kritéria a to je bavilo. Myslím, že se v průběhu dosud proběhlých setkání zlepšila spolupráce dětí. Přesto zde stále byly děti, které měly připomínky a ne s každým ve skupině chtěly spolupracovat. Nikdy jsem ale nepřistoupila na přerozdělení skupinek. Ústupky bych jen prohloubila jejich odcizení a snižovala u dětí svoji autoritu.

Někdy jsem při vysvětlování pravidel hry měla zbytečné obavy, zda děti všemu dobře rozumí. Při vysvětlování pravidel hry Bingo jsem vše raději vysvětlovala na názorně, na příkladu. V průběhu této hry jsem jedné skupince vysvětlovala, že dinosauři nejsou žijící zvířata (i když to děti samozřejmě věděly), proto vymyslely jiná zvířata, která mají něco společného a žijí u nás. Při hledání společných charakteristik skupiny živočichů děti uplatní své poznatky, vlastní zkušenosti. Zároveň ostatním dětem ukážou možnost jiného pohledu na toto téma.

Do diskuse jsem se snažila zapojit všechny děti. Protože jsme tuto činnost ještě spolu neprovozovali, sledovala jsem pečlivě jejich reakce, když jsem položila první otázku. Zdálo se mi, že nejsou zvyklé na diskusi v kroužku (ve třídách nemají dnes populární koberce). Poznala jsem to podle jejich projevů, děti například mluvily jedno přes druhé, některé nemluvily k tématu, překřikovaly se, nebraly ohled na druhé, některé děti se pak vůbec nezapojovaly do diskuse. Proto jsem dětem vysvětlila, že to tak nejde, vzala jsem do ruky míček patřící jednomu z dětí a zavedla pravidlo: kdo má v ruce míček, může mluvit. Míček jsme si pak předávali.

Jedním z témat diskuse bylo ekologické hospodářství. Protože jsem nějaký čas strávila na ekologické kozí farmě, mohla jsem dětem vyprávět o tom, jak taková farma vypadá, čím si zaslouží přívlastek „ekologická“ a také jsem měla možnost pro děti levněji sehnat ochutnávku kozího sýra. Některé se k soustu přibližovaly opatrně, nakonec však kousek sýra ochutnaly všechny děti. Kromě sýra jsem k ochutnávce přinesla zdravý včelí med. Úspěšné bylo povídání o domácích mazlíčcích. Tím se naše diskuse malinko protáhla. Zajímavým zpestřením bylo také morče, které jsem přinesla.

Na konci setkání jsem dětem přidělila 5 rozšířených písmen (V, Ž, Š, D, É).

Setkání se uskutečnilo dne 28.11.2006, tentokrát ve třídě.

3.4.5. Páté setkání – Les

Cíl:

Toto setkání dětem přinese spoustu zajímavých zkušeností, možností vyzkoušet si některé tábornické dovednosti. Děti znovu zakusí smyslového vnímání přírody.

Přípravy:

Ke zdokonalení nebo vyzkoušení si tábornických dovedností je třeba sehnat alespoň dva stany, včetně návodů ke stavbě. Také sekyrku, pilku a nůž. Někdy je možné si takové věci půjčit v střediscích, kde se věnují dětským táborům, zájmovým činnostem.

Před setkáním je dobré se podívat přímo na místo, kde se setkání bude konat. Aby vedoucí předešel časové ztrátě, mohl by v blízkosti připravit kameny na ohniště, dříví a větvičky, děti pak jen pracují s tímto materiálem.

Pomůcky:

Šátky, alespoň dva stany a vše co k nim náleží (i návody na stavbu), sekyrka, pilka, novinový papír, voda na zalití ohniště, obrázky známých hub, smajlíci, dešifrovaná písmena.

Místo:

Nejlepší je samozřejmě kousek lesa, v blízkosti vody (pro hašení ohně). V případě nepřízné počasí lze některé aktivity provést ve třídě, bez jiných (např. stavba stanu) se musí setkání obejít nebo je může vedoucí obměnit (děti si pouze prohlédnou z čeho a jak se stan skládá, co k tomu potřebují).

Průběh:

1) Přivítání v klubovně, rozdání šátků (5 min.)

2) Obléknutí, přesun do přírody (15 min.)

Myslím si strom: (vlastní nápad)

Při přesunu na místo, si vedoucí s dětmi zahraje tuto hru.

Popis:

Vedoucí má na mysli druh stromu (pro děti známý). Děti mají za úkol uhádnout který druh to je. Mohou vedoucímu pokládat zjišťovací otázky (typu: „Je to jehličnatý strom?“), na které jim odpovídá Ano-Ne. Odpovědi dětem napovídají k uhodnutí stromu.

Během přesunu je možné tuto hru opakovat, strom si může myslet zase někdo jiný.

3) Úvodní hra (10 min.)

Slepá housenka: (upraveno podle Witt 1992, str. 28-29)

Popis:

Na zajímavém místě vedoucí utvoří pětičlenné skupinky (např. losem, nebo rozpočítáním). Členové skupin si zavážou oči, postaví se do zástupu a jeden druhému

položí obě ruce na ramena. První v řadě je hlavou housenky, jediný nemá zavázané oči. Vede ostatní zajímavými místy (hromada kamení, křoviny, louka, ..), občas se zastaví, aby si ostatní mohli vše ohmatat. Po písknutí vedoucího děti rozvážou oči a snaží se určit cestu, kterou prošly jako slepá housenka.

4) Pobyť v přírodě (50 min.)

Stanování: (vlastní nápad)

Doba trvání: 25 minut

Popis:

Děti zůstanou ve skupinkách z předchozí hry. Skupinky mají za úkol najít vhodné místo pro stavbu stanu a postavit ho tam. Vedoucí vymezí území, za které by skupinky neměly chodit. Pokud děti ze skupinky najdou místo, zamávají na vedoucího, který stručně ohodnotí jejich výběr (případně jim vysvětlí proč by měly hledat jinde). Pokud vedoucí odsouhlasí vybrané místo, skupinka se pustí do práce: Uklidí místo, vyrovná terén a pomocí návodu postaví stan. Místo návodu může postačit i zkušenost některého dítěte, může skupinku vést.

Příprava ohniště a dříví: (vlastní nápad)

Doba trvání: 15 minut

Pomůcky: sekyrka, pila, novinový papír, kameny na stavbu ohniště.

Popis:

Vedoucí se zeptá dětí, jestli už někdy zakládaly ohniště (třeba s rodiči, na táboře,..), jestli ví co je k tomu potřeba. Po krátkém rozhovoru vedoucí předvede, jak se pracuje s nejdůležitějším nářadím, poté si to mohou vyzkoušet děti. Děti se hlásí k jednotlivým činnostem: sběr kamenů na stavbu ohniště, příprava ohniště, sběr suchých větví, řezání a sekání dříví, příprava ohně. Oheň se zapálí jen tehdy, je-li poblíž vodní tok nebo plocha, z které se může vzít voda na zalití ohniště nebo pokud s sebou vedoucí vezme vodu v láhvi.

Je vhodné aby si vedoucí s dětmi popovídal o tom, co do ohně patří a co ne. Také by jim měl říct o likvidaci ohniště a úklidu okolí.

Budování a likvidace ohniště:

Nejdříve je třeba opatrně odstranit drny a uložit je do stínu, ohniště obložit kameny. Existuje několik druhů ohňů, vedoucí s dětmi může postavit např. pyramidu nebo hranici. Jádrem ohně tvoří březová kůra (poraženého stromu) nebo papír, tenké suché větvičky, drobné třísky. Musí být vzdušné, aby se snadno vzňalo. Oheň se zapaluje tak, aby zapalující svým tělem bránil oheň proti větru. Když ohniště bude skupina opouštět, měly by se vyhrabat a zakopat zbytky dřeva a popel. Kameny se odnesou, prostor ohniště se zpátky zakryje drny a vše je třeba zalít vodou.

Lesní dobroty: (vlastní nápad)

Doba trvání: 10 minut

Pomůcky: Obrázky známých hub (nebo vybrané kartičky z pexesa hub)

Popis:

Vedoucí postupně ukazuje obrázky hub. Pokud se jedná o jedlou houbu, děti podřepnou a udělají stříšku nad hlavou (rukama). Jakmile vedoucí ukáže jedovatou houbu, děti se otočí na místě o 180°. Poté děti houbu pojmenují.

5) Přesun do třídy (15 min.)

6) Rituály (5 min.)

Úklid, zklidnění, hodnocení (lepení smažlíků)

O dešifrovaná písmena se děti mohou v tomto setkání zasloužit například spoluprací ve skupině, ochotou pomoci při stavění stanu či ohniště. Vedoucí by neměl zapomenout ani na snahu, i když se něco nepodaří.

Nástěnka

Na nástěnku lze tentokrát připevnit například obrázky hub (oddělit jedlé od nejedlých), přírodniny, které cestou děti nasbíraly. Také na nástěnku přibudou obdržená dešifrovaná písmena.

Reflexe:

Toto setkání jsme strávily převážně na okraji Vrbenských rybníků, kde jsme si užívaly příjemného prostředí.

Protože nám setkání vyšlo na 5.12.2006 a ve školní družině dodržují každoroční tradici, kdy chodí převlečené vychovatelky za čerty, musela jsem tomu přizpůsobit náplň setkání. Začátek probíhal ve třídě, kde jsme si zahráli drobné hry (připravenou hru „Myslím si strom“, pak několik pokusů rozmotání gordického uzlu). Poté se do třídy přiřítily čerti s pytlí a řetězy v ruce. V tu chvíli nastal chaos, který jsem s úsměvem pozorovala z povzdálí.

Když se čerti vydali navštívit další třídu, řekla jsem dětem, aby se připravily k odchodu k Vrbenským rybníků. Díky „pekelné návštěvě“ se rozproudila mezi dětmi velice živá diskuse. Nechala jsem je celou cestu k rybníků vyprávět různé historky a děti byly rády, že si mohou nezávazně povídat.

Ve zbylém čase jsme se věnovali pobytu v přírodě (v přípravě bod č. 4). Když jsme byli na místě, řekla jsem dětem co se bude dít. Byly překvapené, když jsem jim ve skupinách předložila stany, aby si je vyzkoušely postavit. Pro mnohé z nich to byla úplná novinka, setkaly se s tím poprvé a zdálo se, že jsou tímto nápadem zaujaté. Se stavbou jsem dětem poradila jen v případě, že mě o to samy požádaly. Žádná skupinka nepotřebovala ukázkou, vypořádaly se s tímto úkolem dobře. Ani s budováním ohniště neměly potíže. Jen při sběru dříví jsem musela zakročit. Několik dětí se totiž rozhodlo že postačí, když si vyberou strom, kterému ulámou větve. Vysvětlila jsem jim, že není možné, aby takhle ničily zdravý strom, že pro zakládání ohně jsou jim syrové větve k ničemu. Při určování jedlých a nejedlých hub se dalo vytipovat, kdo z dětí chodí do lesa. Znamé houby dokázaly pojmenovat většinou všechny děti, ty méně známé pouze zkušenější.

Na závěr jsem dětem vysvětlila, že by si při pobytu v přírodě měly okolí prohlížet, nejen ji využít jako nějakou kulisu, dekoraci.

Ve třídě jsem dětem přidělila 5 dešifrovaných písmen (Ď, T, Ý, Ú, O), která si zasloužily.

3.4.6. Šesté setkání – Voda

Cíl:

Děti si zapamatují ze hry některé názvy vodních živočichů a rostlin. Ekopokusem pak vedoucí docílí toho, že děti pochopí jak je pro všechny živé tvory důležitá voda a jak někdy dokáže být člověk tak necitlivý k životnímu prostředí.

Přípravy:

Před začátkem setkání je potřeba rozmístit na stromy papíry s větami, kde se skrývají názvy ryb. Tyto papíry se přichytí napínáčky na stromy.

Dále vedoucí rozmístí na viditelná místa v trávě papíry s větami (viz dále), do kterých děti doplňují názvy vodních rostlin.

Pomůcky:

Papíry se skrývačkami ryb, napínáčky, čisté listy papíru (postačí formát A5), alespoň deset tužek, atlas vodních rostlin, sklenice, stonek celeru, nůž, potravinářské barvivo (ne zelené).

Místo: U řeky, všechny aktivity, s drobnými úpravami, lze provést i v místnosti.

Průběh:

1) Přivítání v klubovně, rozdání šátků (5 min.)

2) Obléknutí, přesun k řece (10 min.)

3) Vodní živočichové (20 min.)

Výlov ryb z vět: (upraveno podle Doležalová 2004, str. 67-68)

Pomůcky: papíry s větami, napínáčky na jejich přichycení, psací potřeby a čistý list papíru pro každou skupinku.

Popis:

Vedoucí rozdělí děti do pětičlenných skupinek. Každý ze skupinky běží k jednomu fáborkem označenému stromu, na kterém je připevněn papír s krátkou větou, skrývající název sladkovodní ryby. Větu si dotyčný zapamatuje, běží zpět ke své skupince a větu zapíše na připravený papír. V tu chvíli kdy příběhne ke své skupince, vybíhá další člen. Vítěznou skupinku ostatní odmění potleskem.

Jakmile mají skupinky všechny věty, vedoucí zadá druhý úkol. Děti ve větách hledají skryté názvy sladkovodních ryb, bez ohledu na mezery mezi slovy. Za každé slovo, které najdou, dostanou (celá parta dětí) jedno dešifrované písmeno ze zprávy od Skřítky pomocníčka.

Skrývačky ryb:

Malá Jitka pracovala na zahradě.
Mamince uteklo oko u nových silonek.
Chodíme v dešti kalužemi .
S otázkami se obracej na mě.
Jídlo se osolí na talíři.
Pepa Bican dá tři koruny.

4) Vodní rostliny (20 min.)

Poznáš je?

Popis:

Děti se samostatně rozdělí do dvojic. Děti z každé dvojice se postaví vedle sebe a nakročí nohou bližší k sousedovi. Vedoucí jim nakročené nohy sváže šátkem. U této aktivity se nemluví, děti spolu komunikují pouze neverbálně. Dvojice se snaží najít v trávě, na vymezeném území, papíry s charakteristikami několika rostlin, které zkusí podle popisu určit. K tomu jim napomůže atlas rostlin, který bude ležet na igelitu (aby se nezamáčel) vedle vedoucího. Názvy si napíšou na papír, který mají s sebou. Po skončení vedoucí čte charakteristiky vodních rostlin a děti doplňují správný název. Pro úplnost vedoucí ukáže i jejich obrázky.

Za každý správně určený název rostliny dostanou děti jedno dešifrované písmeno ze zprávy od Skřítky pomocníčka.

Charakteristiky vodních rostlin:

1. Rostlina žijící ve vodě má velké bílé květy, široké listy. Je zakotvena do dna plazivým oddenkem. Nazývá se L BÍLÝ. (<i>Leknín</i>)
2. Podobná rostlina s menšími žlutými kvítky roste také ve stojaté vodě. Jmenuje se S ŽLUTÝ. (<i>Stulík</i>)
3. Má zlatožluté květy s mnoha tyčinkami. Je často vidět na vlhkých půdách a u potoků. Jedná se o B BAHENNÍ. (<i>blatouch</i>)
4. Má palicovité květenství. Jeho samičí část se na podzim rozpadá. Ochmýřené plody jsou roznášeny větrem. Tato rostlina se jmenuje O ŠIROLISTÝ. (<i>Orobinec</i>)

5) Přesun do třídy (10 min.)

6) Aktivita ve třídě (10 min.)

Ekopokus s celerem: (Holubová 2004, str. 60)

Pomůcky: Stonek celeru, sklenice, voda, nůž, potravinářské barvivo.

Popis:

- Vedoucí nebo jedno s dětí opatrně seřízne konec stonku celeru.
- Do sklenice s vodou se dá pár kapek potravinářského barviva. Vedoucí dětem řekne, aby si představily, že je to nějaká znečišťující tekutina, aby si všimly jak rychle se znečištění šíří.
- Poté vloží vedoucí stonk celeru do sklenice a všichni si představují, že se jedná například o malý stromek, jinou rostlinu nebo dokonce člověka, který pije vodu z podzemních zdrojů. Stonek se nechá ve sklenici několik hodin (do druhého dne).
- Další den se stonek zkontroluje. Vedoucí kus uřízne a všichni uvidí, že se znečištěná voda dostala nahoru do stonku, že je zbarven i uvnitř.

Výsledek:

Zjištění, že znečištěnou vodou byla „znečištěna“ rostlina. Z toho vyplývá, že cokoliv uděláme s vodou, uděláme vlastně sobě a všem živým tvorům. Jakmile je voda znečištěna, je pozdě. Musíme tomu zabránit předem!

7) Rituály (5 min.)

Úklid, zklidnění, hodnocení (lepení smajlíků)

Po tomto setkání můžeme hodnotit pohybové dovednosti i myšlení, chování, snahu pomoci, aktivitu aj. Děti od vedoucího dostanou poslední dešifrovaná písmena ze zprávy od Skřítky pomocníčka.

Nástěnka

Na nástěnku se mohou přichytit věty se zvýrazněním ukrytého slova, názvu ryby. Kromě toho také smajlíky, obdržaná rozšifrovaná písmenka a rozluštěnou zprávu od Skřítky pomocníčka.

8) Rozluštění zprávy od Skřítky pomocníčka (10 min.)

Děti již získaly poslední dešifrovaná písmena, proto nastává pravý čas pro doluštění zprávy. Některá slova ze zprávy už mohou děti dohadovat, takže by luštění nemělo trvat dlouho.

Na závěr některé z dětí (nebo se mohou střídat) přečte rozluštěný text od Skřítky pomocníčka.

Reflexe:

K předposlednímu setkání jsem připravila dvě aktivity, ve kterých si děti vybojovaly dešifrovaná písmena. Byla to skrývačka ryb a doplňování názvu květin do nedokončených vět. Protože jsem již měla zkušenost s tím, že děti po vyučování těžko udrží svoji pozornost na činnosti, která ji vyžaduje, upravila jsem tyto aktivity a vložila do nich pohyb. Viděla jsem na dětech, jak jim pohyb a soutěživost dělá radost.

Když jsme se vrátili do třídy, provedli jsme ekopokus s celerem. Děti si tak lépe, vlastní aktivitou, představily problém znečištění vody a jeho dopad na život organismů, závislých na takové vodě.

Protože jsem toho dne učila na praxi v jedné základní škole hudební výchovu, nesla jsem si s sebou dvě zobcové flétny a housle, toho jsem také využila. Věděla jsem, že kroužek navštěvují talentované děti z hudební třídy, půjčila jsem jim své nástroje

a oni mi za to zahrály pěkné písničky. Objevila jsem zde i houslistu, jednoho z kluků, který mě často ignoroval a zlobil (přistěhovalec z cizí země). Když zjistil, že máme společný zájem o hráčské umění, získala jsem jeho přízeň a to mi udělalo velikou radost. Od té chvíle mě akceptoval, dokázal spolupracovat. Jeho pozici ve skupině odhalil i sociogram (viz příloha č. 19, chlapec A.S.), ze kterého je možné vyčíst jak nerad navazuje kontakty s dětmi a naopak mnoho dětí s ním.

K mé přípravě (i předchozím) bych dodala, že se mi podařilo časově zvládnout všechny plánované činnosti, ovšem nikdy ne na úkor kvality vyznění aktivit.

Na konci setkání jsem dětem darovala poslední dešifrovaná písmena. Při této schůzce tedy děti získaly písmena N, R, C, I, Á, A, E, Ě, CH, K, P, S, Y, Z.

Předposlední setkání se konalo 12.12.2006

3.4.7. Závěrečné setkání – Staňte se Skřítky pomocníčky

Cíl:

Cílem posledního setkání je dosáhnout ctěného titulu Skřítek pomocníček tím, že děti společně podstoupí cestu, na které se budou snažit rozlišit co je dobré a co zlé. Cílem je také vytvořit si přáníčko na památku, do kterého ostatní členové kroužku (včetně vedoucího) napíše něco pěkného.

Přípravy:

Setkání znovu předchází procházka okolím místa, kde se bude konat. Je nutné rozmyslet, kolika stanovišti budou děti moci procházet, aby se úkoly daly ve vymezeném čase splnit a kde by ta stanoviště mohla být.

Na každé stanoviště je třeba předem připravit obrázky s krátkými charakteristikami protikladných postav. Také zadání úkolu (napsané na papíře), který budou děti plnit.

Mezi třetím a čtvrtým stanovištěm vedoucí na viditelné místo připevní značku (třeba fáborek přes cestu), u které se děti ve dvojici vystřídají v nošení druhého na zádech. Cesta ke čtvrtému stanovišti by kvůli této aktivitě neměla být příliš dlouhá.

Vedoucí také připraví Skřítkem pomocníčkem slibované překvapení. Nakoupí čokoládové mince, kterými ověsí jehličnatý stromek (vánoční). Glejty, připravené pro každé dítě (třeba i stočené do roličky), vedoucí uschová nejlépe v truhle pod stromkem.

Ke zdobení přáníček je možné využít různých přírodnin, proto vedoucí obstará nějaká semínka (mák, jáhly, hořčice, drobná semínka květin), levně se dá koupit i koření nebo či vedoucí již dříve připraví (vylisuje, usuší) pár listů, kvítků.

Pomůcky:

Papíry, tužky, čtvrtka A5, pastelky, fixy nebo jiné barvičky, lepidlo, přírodniny (různá semínka, koření, vylisované listy).

Místo:

Cesta zajímavou krajinou, na jejímž konci (stanoveného) se nachází pěkný stromek, vhodný k ozdobení.

Literatura:

K náplni cesty za překvapením je možné použít poměrně útlou publikaci Kdo pomůže královně (Študlarová, 2006). V ní jsou obsaženy obrázky protikladných postav (např. Cuchal Nestřídny a Úsporka Šetrná), jejich charakteristiky. Je zde vyobrazen i Skřítek pomocníček, symbol dobra, kterého mají děti v kroužku následovat.

Průběh:

1) Přivítání v klubovně, rozdání šátků (5 min.)

2) Cesta za překvapením (35 min.)

Na začátku cesty si děti ještě jednou přečtou zprávu od Skřítkova pomocníčka. Vedoucí dětem předá vzkaz od Skřítkova pomocníčka, který je navede na začátek cesty.

Začátek cesty je situován na místo, které děti znají (skřítek se o něm zmiňuje ve svém vzkazu), například nějaký zajímavý strom, umělecké dílo nebo cokoli jiného. Počátek cesty je vlastně prvním stanovištěm úkolové hry.

Cesta je značena fáborky jedné barvy. Na každém stanovišti označeném fáborkem jiné barvy jsou dva skřítkovi (obrázek, na druhé straně text o skřítkovi). Děti nejdříve nahlas přečtou charakteristiky skřítků, pak přečtou a splní úkol napsaný pod nimi.

Jednotlivá stanoviště: (vlastní nápad)

1. stanoviště: Cuchal Nestřídmy a Úsporka šetrná

Cuchal se usadí v uchu člověka a našeptává mu, aby plýtval přírodními zdroji a úplně je vyčerpá. Takový člověk potom dělá vše co mu skřítek řekne. Například za sebou nezhasíná, nezavírá dveře, okno, nechá kapat kohoutek, hodně topí i když si může vzít svetr, pořizuje si různé spotřebiče, místo aby navštívil kamaráda, raději mu zavolá mobilem apod. Cuchala se člověk zbaví tím, že mu člověk nikdy nepodlehne.

Úsporka šetrná dokáže spočítat, kolik v pokoji uniká tepla, kontroluje kolik člověk spotřebuje elektrické energie a vypracuje návrh na šetření energií.

Úkol:

„Správný Skřítek pomocníček ví, jak má šetřit přírodní zdroje. Děti, pokuste se vymyslet co nejvíce příkladů, jak šetřit přírodní zdroje (řekněte je vedoucímu). Pak postupujte podle fáborků dále.“

2. stanoviště: Maglajz Nepořádný a Tříd'alka Pozorná

Maglajz Nepořádný se drží v temných koutech lidských domácností. Je zlomyslný a ztěžuje likvidaci odpadů. V noci lidem našeptává u ucha, že stačí všechno naházet do jednoho koše, třídění odpadu je zbytečná práce. Kromě toho odpad sám vyhazuje z košů a rozmíchává. Lidi pak odrazuje od patlání se v odpadcích. Zbavit se Maglajze není jednoduché, člověk potřebuje podporu celé rodiny.

Tříd'alka Pozorná je pečlivá a pracovitá víla, učí lidi likvidovat odpad. Dokáže naučit lidi třídít odpad, nebo ho využít k nějakému účelu. Ze zbytečných věcí se pak stanou věci užitečné. Má ráda například recyklovaný papír, vratné láhve, opětovné používání plastů, kompostování zbytků, to všechno jsou její dobré nápady.

Úkol:

„Každý Skřítek pomocníček pomáhá Tříd'alce usnadnit její těžkou práci. Jak byste mohly samy víle pomoci? Odpovědi říkejte vedoucímu, pak pokračujte v cestě.“

3. stanoviště: Válenska Líná a Staralka Bojovná

Válenska Líná je vysoká, shrbená, má na sobě roztrhané a špinavé hadry. Je to nehezka víla, která se plíží kolem lidských sídel. Jakmile zahlédne člověka, který nemá

co na práci, přivolá na něj těžkou lenoru. Takový člověk se svalí na pohovku, nepohne ani malíčkem a výmluvami se vyhýbá práci. Jedno z kouzel má jméno televize. Ta člověka připoutá, nutí ho sledovat nesmysly a nechá ho jen tak se povalovat. Člověk si snaží vše usnadnit, okolí je pro něj lhostejné, je líný si po sobě uklidit, místo aby stáhl topení, raději větrá. Nekupuje vratné lahve, protože by se s nimi musel tahat zpět do obchodu.

Staralka Bojovná je užitečná divoženka, která nesnáší nudu a zahálku. Její heslo zní: „Odsuzovat špatné věci nestačí, je třeba hlavně dělat věci dobré!“ Staralka je malinká, ale má sílu dělat velké věci. Dokáže nahnat strach všem špatným skřítkům a lidi vyburcovat k činům. Zakládá spolky na ochranu přírody, organizuje úklidy, přednáší o ekologii, hledá dobrovolníky, kteří by pomohli světu.

Úkol:

„Proti válence můžeme bojovat prací nebo konáním dobrých skutků, které ji dohání k šílenství. Děti, vytvořte dvojice a jděte k dalšímu stanovišti tak, že jeden druhého (chromého) ponese na zádech a u značky, kterou na cestě potkáte, se ve dvojici vyměňte.“

4. stanoviště: Hýřilka Rozhazovačná a Hospodářiček Domácí

Hýřilka Rozhazovačná je bezohledná víla, která člověka dokáže očarovat svými kouzly. Miluje nákupy všeho druhu. Očarovaný člověk do nákupního vozíku hodí vše co ho napadne, u pokladny pak platí mnoho peněz za zbytečnosti. Také se stává bezbranným proti útoku reklam a objednává si vše co mu nabízí. Když její kouzlo vyprchá, člověk se hrozí, za co utrácel své peníze. Pokud člověk odolá kouzlům Hýřilky, vyhraje nad ní.

Hospodářiček Domácí je velký rádce. Pokud si od něj nechá člověk poradit, nakoupí jen co je potřeba a ještě ušetří. S jeho pomocí člověk sestaví seznam nákupu v klidu doma, sepíše jen věci, které opravdu potřebuje. V obchodu mu radí, jak ušetřit a nakoupit kvalitní zboží.

Úkol:

„Již jste skoro na místě. Čeká vás poslední úkol. Pokuste si zahrát kratičkou scénku nebo rozhovor o tom, jak člověku našeptává Hýřilka a Hospodářiček. Potom zavzpomínejte, jestli jste někdy podlehly nebo odolaly kouzlům Hýřilky. Pokud jste

i tento úkol splnili, najdete v blízkém okolí (do 50 m) slibované překvapení. Při hledání nemluvte. Kdo najde překvapení, začne tleskat a tím přivolá ostatní.“

5. stanoviště: Překvapení

Děti konečně najdou, co hledaly. V lesíku najdou stromeček krásně ozdobený čokoládovými mincemi. Pod stromečkem truhličku, v níž se ukrývá poslední zpráva od Skřítky pomocníčka, glejty s udělením titulu Skřítky pomocníčka. O čokoládové mince se děti rozdělí. Vedoucí s sebou může vzít hudební nástroj (třeba flétnu), společně si pak zazpívají známou koledu.

Poslední zpráva:

„Milé děti. Protože jste tak pomáhaly hodným skřítkům a dokázaly jste zahnat ty zlé, podařilo se vám na nějakou dobu ochránit tuto oblast. Za to si zasloužíte zlaté mince ze stromečku, ale také titul Skřítky pomocníčka. Tím vaše snažení ale nekončí. Správný Skřítek pomocníček jde totiž příkladem. Nezapomínejte nikdy na dobro a potlačujte zlo.“

Pozn.: Charakteristiky postav jsou napsány jako výtah textu publikace Kdo pomůže královně (Študlarová, 2006)

3) Přesun do třídy (10 min.)

Znáte i jiné skřítky? (vlastní nápad)

Postup:

Během přesunu děti vymýšlí výstižná jména nových skřítků, mohou k nim vymyslet i charakteristiku či příběh.

4) Přátelství (35 min.)

Přátelství: (podle Hermochová, Neuman 2003, Přátelství)

Popis:

Děti se samy rozdělí do dvojic. První se ptá: „Jaký musí být tvůj dobrý přítel?“ Druhý se snaží vymyslet co nejvíce odpovědí. Potom si vymění role. Po tomto

rozhovoru společně sepíší nejdůležitější odpovědi, na kterých se shodnou. Poté jednotlivé dvojice přečtou své odpovědi a vedoucí na závěr děti vyzve k tomu, aby každý popřemýšlel jaké z vyslovených podmínek sám splňuje a v čem by se mohl ve vztahu ke svým přátelům zlepšit.

Přáníčka: (vlastní zkušenost)

Pomůcky: Čtvrtka A5, pastelky, fixy nebo jiné barvičky, lepidlo, přírodniny.

Popis:

Děti i vedoucí sedí v kroužku, kolem stolu. Vedoucí rozdá každému po čtvrtce A5. Všichni si čtvrtku přeloží, na přední stranu přáníčka napíše své jméno a ozdobí přírodninami nebo jen pomaluje pastelkami, voskovkami, nebo vodovkami.

Jestliže mají všichni hotovo, podepsané přáníčko pošlou susedovi po pravici a ten dovnitř napíše nějaké milé přání, krátký vzkaz, pochvalu, mohou vyjádřit svůj obdiv ke kamarádovi, či kamarádce nebo namalují obrázek na upomínku s věnováním. Přáníčko „oběhne“ všechny účastníky kroužku.

6) Rituály (5 min.)

Úklid, zklidnění, hodnocení (lepení smajlíků)

V závěrečném setkání si ještě každý nalepí svého smajlíka. Vedoucí si s dětmi zazpívá písničku na rozloučenou.

Nástěnka

Na nástěnku můžeme připevnit obrázky kladných i záporných postav z cesty za překvapením.

Po skončení schůzky, je-li to nutné, vedoucí nástěnku sundá a rozebere.

Reflexe:

Poslední setkání se docela vydařilo, ačkoliv jsem očekávala sněhovou nadílku. Tato zima byla beze sněhu, nedočkali jsme se bílých Vánoc. Těšila jsem se, až si cestou za překvapením zkusíme postavit ohniště a zapálit oheň na sněhu.

Cestu za překvapením jsem vedla k místu, kde si děti zkoušely v pátém setkání postavit stan (k okraji Vrbenských rybníků). Bylo to jediné místo, kde jsem našla menší

smrček, který jsem mohla ozdobit (i na tomto místě byla většina stromů listnatých). Vše jsem připravila ten den, nějakou dobu před začátkem setkání.

Když jsem přicházela pro děti do družiny, hned se mě vyptávaly, kam půjdeme. V jejich očích jsem viděla zvědavost a touhu po překvapení.

Děti vymyslely na cestě mnoho způsobů, jak šetřit energii (náповědou jim byly charakteristiky skřítků), jak likvidovat odpad. Když měly děti sehrát scénku, nechtělo se jim do toho. Trochu jsem se obávala, jak množství aktivit tentokrát časově zvládneme. Obavy byly zbytečné, děti totiž na cestě k dalším stanovištím téměř běžely. Také překvapení objevily poměrně rychle. O to více času nám zbylo na vánoční pohodu u stromku.

Při přesunu do třídy děti dokázaly vymyslet několik zajímavých jmen nových skřítků. Byl to například Nedojídek mlsný, Smrad'och Nemytý a další, na které si už bohužel nevzpomínám.

Přínosnou aktivitou byly rozhovory nad otázkou přátelství. Děti měly jasně vymezené podmínky dobrého přítele. Tyto podmínky by se pro mnohé dospělé zdály být dětinské, ale pro děti v tomto věku jsou tyto faktory dost důležité. Podle mě by si i dospělí brát příklad z některých dětských odpovědí na otázku „jaký by měl být tvůj dobrý přítel?“. Přítel by podle nich například měl být vždycky ochotný pomoci. Takového člověka by mnozí z dospělých možná považovali spíše za hlupáka. Měla jsem dojem, že dětské odpovědi byly přímé a nezněly jako fráze. Byly opravdové. Děti řeknou vše na rovinu, tak jak to právě cítí a nehledí na to jak by měla znít jejich odpověď.

Aktivita s přáníčky byla také zajímavá. S ozdobením obalu si kluci moc nelámali hlavu, zato děvčata byla až dost pečlivá. Malování a nalepování přírodnin jsem musela přerušit, aby jsme stihli do přáníček každému něco napsat nebo nakreslit, také aby se kluci nezačali nudit a vymýšlet lumpárny. Nebyl v kroužku nikdo, kdo by do nějakého z přáníček nechtěl něco napsat, namalovat. Když přáníčka postupně obíhala celý stůl (seděli jsme v kruhu), děti zajímalo kde se právě to jejich „toulá“, byly zvědavý co v nich budou mít napsáno.

Myslím, že jim přáníčko zbude jako památka na tento kroužek, stejně tak jako zážitky, glejt od Skřítky pomocníčka.

Poslední setkání proběhlo 19.12.2006

4. ZÁVĚR

V teoretické části jsem se zabývala otázkami obsahu, cílů, metod, forem a prostředků ekologické výchovy. Krátce jsem shrnula problematiku trávení volného času v souvislosti s ekologickou výchovou v mladším školním věku.

Teoretické poznatky jsem využila v přípravách jednotlivých setkání. Respektovala jsem stanovené cíle kroužku. Myslím, že jsem k teoretické části, připravám setkání i k realizaci kroužku přistupovala zodpovědně.

V praktické části diplomové práce jsem nejprve popisovala organizaci příprav kroužku (tj. nábor dětí, místo a doba setkávání, materiální vybavení a pomůcky, volby témat) a to, co se mi skutečně podařilo zařídit. Největším úskalím byl nábor dětí do kroužku. Příčinou by mohl být problém „televizních dětí“, o čemž se zmiňuji v teoretické části. Dále jsem do diplomové práce zařadila náplně jednotlivých setkání a následné reflexe. Kroužek proběhl na základní škole, v odpoledních hodinách. Celkem jsem zrealizovala sedm setkání, každé trvalo 1,5 hodiny. Skupina dětí, se kterou jsem pracovala, byla ze třetí třídy, děti se navzájem znaly. Účast se pohybovala v rozmezí od devíti do patnácti dětí.

Obecně mohu konstatovat, že děti připravené činnosti bavily. V kroužku se mi povedlo docílit zlepšení spolupráce dětí a za úspěch považuji zapojení do činností a kolektivu jednoho z chlapců, jehož rodina se přistěhovala do České republiky z jiné země. Tento chlapec zpočátku nespolupracoval podle mých představ a ostatním se spíše stranil. Cestu k sobě jsme našli na základě společného zájmu.

Někdy jsem měla mírné problémy co se týče kázně. Situace se mi podařilo vždy více či méně úspěšně zvládnout. I to považuji za velmi cennou zkušenost.

Věřím, že děti získaly povědomí o ekologických tématech. Myslím si však, že dlouhodobějším působením by byl účinek efektivnější.

Věnovala jsem kroužku velkou část svého volného času, jednotlivá setkání jsem dobře promýšlela. Díky tomu jsem se naučila lépe plánovat aktivity a přípravy setkání. Podařilo se mi zajistit dětem kontakt s přírodou, několik setkání jsme společně strávili v blízkém okolí školy a jednou jsem možnost přinést živé zvíře (morče).

Podle doporučení Máchala (1996) jsem se snažila střídat „vážné s veselým a hravým, tiché s hulákavým, hryčky pro ruce s aktivitami pro hlavu, soutěžení se spoluprací.“ Pochopila jsem, že je důležité jednotlivé činnosti prokládat pohybovou aktivitou. Tím jsem u dětí získala větší pozornost, i v případě jejich únavě po dopoledním vyučování.

LITERATURA:

- Doležalová, E., Kučerová, A., 2004:** Hry v přírodě a s přírodou. Mladá fronta a.s., Praha
- Hermochová, S., Neuman, J., 2003:** Hry do kapsy IV. Portál s.r.o., Praha
- Hermochová, S., Neuman, J., 2004:** Hry do kapsy V. Portál s.r.o., Praha
- Holubová, D., 2004:** Enviromentální výchova ve vyučování matematice. Masarykova univerzita, PF, Brno
- Horká, H., 1996:** Teorie a metodika ekologické výchovy. Paido, Brno
- Kol., 1986:** Zálesácký rok. Česká státní pojišťovna, Gottwaldov
- Kol., 2004:** Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha
- Kol., 2005:** Děti, aby byly a žily. MŽP ČR, Praha
- Kovář, D., 2000:** Budějovice před sto lety. Veduta, České Budějovice
- Krejčí, M., Baumeltoová, M., 2001:** Týdny zdraví ve škole. Jihočeská univerzita, České Budějovice
- Kuthanovi, J. a V., 1980:** České Budějovice. Panorama, Praha
- Ledvinová, J. a kol., 1992:** Výchova pro budoucnost. MŽP ČR, Praha
- Máchal, A., 1996:** Špetka dobromysli. EkoCentrum, Brno
- Máchal, A., 2000:** Průvodce praktickou ekologickou výchovou. Rezekvítek, Brno
- Novák, F., A., 1941:** Rostliny I. Vesmír, Praha
- Pike, G., Selby, D., 2000:** Cvičení a hry pro globální výchovu 1. Portál, Praha
- Polách, E., 1998:** Pravidla sazby diplomových prací. Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice
- Saint-Exupéry, A., 2002:** Malý princ. Albatros, Praha
- Študlarová, Z., 2006:** Kdo pomůže královně? Studio Gabreta spol. s.r.o., České Budějovice
- Turková, V., 1995:** České Budějovice – Záhady a objevy. Regionální řada 1995, Orbis, České Budějovice
- Witt, R., 1992:** Vnímejme přírodu všemi smysly. Pražské ekologické centrum, Praha
- Zapletal, M., 1961:** Tisíc malých dobrodružství (podzim-zima). Státní nakladatelství dětské knihy, n. p., Praha
- Zapletal, M., 2003:** Vycházky a výlety s dětmi. Portál, s.r.o., Praha

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

1. Skřítek pomocníček
2. Malý propagační leták
3. Křížovka
4. Vázání uzlu přátelství
5. Fotografie uzlu přátelství
6. Ukázka části tabulky k nalepování smajlíků
7. Smajlíci
8. Šlápota Skřítky pomocníčka
9. Dešifrovaná abeceda
10. Šifrovaná zpráva od Skřítky pomocníčka
11. Rozluštěná zpráva od Skřítky pomocníčka
12. Erb města České Budějovice
13. Text o historii města České Budějovice
14. Ukázka textu zapsaného v šifrovací mřížce a šifrovací mřížka
15. Různé šifrovací jazyky
16. Ukryté názvy květin
17. Tabulka ke hře Bingo
18. Tabulka s názvy živočichů
19. Sociogramy

Příloha č. 1

Skřítek pomocníček (Zdroj: Študlarová, 2006)

SKŘÍTEK POMOCNÍČEK

Příloha č. 2

Malý propagační leták (Zdroj: vlastní)

Přírodovědný kroužek (pro děti 1. stupně ZŠ)

Milé děti, zveme vás na pravidelné setkávání, kde si užijeme spoustu legrace v přírodě, ale také v klubovně a společně s novými kamarády poznáme zajímavé věci...

na setkání se těší

Maruška ☺

Informace pro rodiče:

Kroužek probíhá každé **úterý od 16:00-17:30** v Salesiánském středisku mládeže - DDM, Emy Destinové 1, Č.B.

Kontakt: mobil **777 813 884**, Marie Plánská, studentka pedagogické fakulty Jihočeské univerzity (kroužek je předmětem mé diplomové práce). Email: nuestra@centrum.cz

Cena: **500,-/rok**

Pozn.: Úkolem kroužku bude vštípit dětem lásku a vztah k přírodě, a to formou her, prožitků a především pobytu v přírodě (park Stromovka). Společně budeme poznávat různé druhy rostlin a živočichů, vztahy mezi nimi. Naučíme se základním táborským dovednostem a nebudou chybět ani tvořivé aktivity v klubovně. Dále kroužek nabízí poznání nových kamarádů.

Příloha č. 3

Křížovka (Zdroj: vlastní)

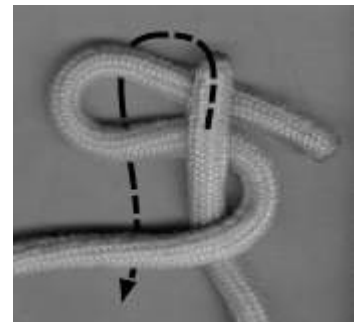
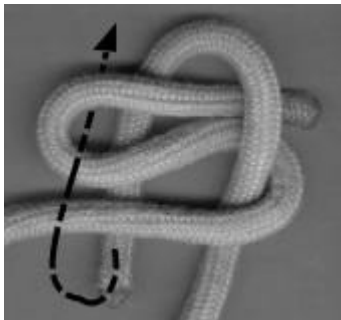
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

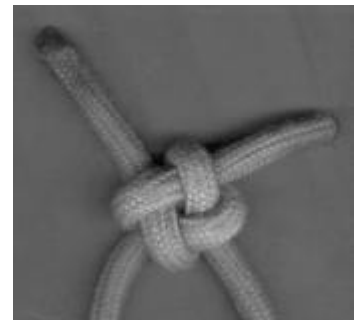
Příloha č. 4

Vázání uzlu přátelství (Zdroj: <http://gord.gringo.cz/Uzly/index.html>)

1. Na jednom cípu šátku vytvořte dva ohyby a tím vyšším protáhněte druhý cíp šátku. Pak jej podvlékněte pod oběma ohyby.
2. Cíp zastrčte ze shora do druhého ohybu.

3. Utahovat musíte rovnoměrně všechny čtyři konce a uzel upravit tak, aby oba volné konce byly stejně dlouhé. Pak budou stejně široké a baculaté také všechny čtyři bochánky.

Příloha č. 5

Fotografie uzlu přátelství (Zdroj: <http://gord.gringo.cz/Uzly/index.html>)

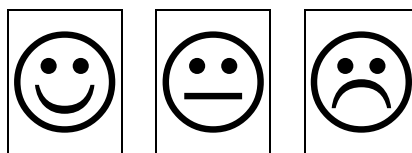
Příloha č. 6

Ukázka části tabulky k nalepování smajlíků (Zdroj: vlastní)

JMÉNO	1. setkání	2. setkání	3. setkání	4. setkání	5. setkání	6. setkání	7. setkání
Petr							
Saša							
Katka							
Kuba							
...							

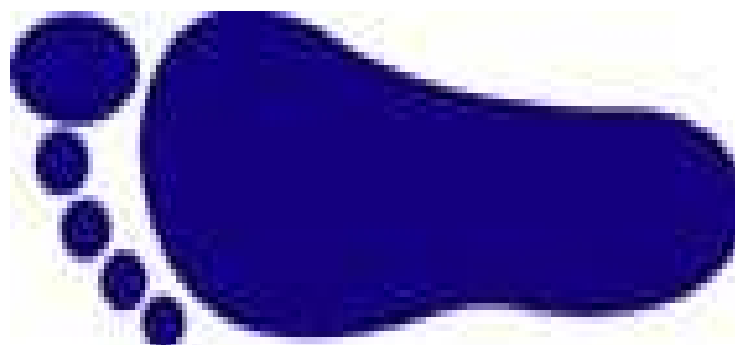
Příloha č. 7

Smajlíci (Zdroj: vlastní)

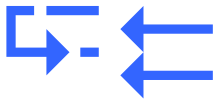

Příloha č. 8

Šlápota Skřítky pomocníčka, 2x zmenšeno (Zdroj: www.esportshop.cz)

Příloha č. 9

Dešifrovaná abeceda (Zdroj: vlastní)

A		Ě	
Á		H	
B		CH	
C		I	
Č		Í	
D		J	
Ď		K	
E		L	
É		M	

N

O

P

R

Ř

S

Š

T

U

Ú

Ů

V

Y

Ý

Z

Ž

Příloha č. 11

Rozluštěná zpráva od Skřítky pomocníčka (Zdroj: vlastní)

MILÉ DĚTI!

JSEM SKŘÍTEK POMOCNÍČEK A STARÁM SE O TO, ABY ŽIVOT NA PLANETĚ ZEMI ZŮSTAL ZDRAVÝ A ROZMANITÝ. TAKÉ PEČUJI O ČISTOTU VOD, VZDUCHU, O ÚRODNOST PŮDY A ZDRAVÍ VŠEHO ŽIVÉHO.

PŘI VŠECH SCHŮZKÁCH, I KDYŽ JSTE MĚ NEVIDĚLI, JSEM BYL S VÁMI. MUSÍM VÁS MOC POCHVÁLIT ZA TO, JAK JSTE CELOU DOBU PRACOVALI. NYNÍ VÁS ALE ČEKÁ ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA, PŘI NÍŽ SI VYBERU NOVÉ SKŘÍTKY POMOCNÍČKY.

PŘÍŠTĚ SE VYDÁTE NA CESTU, NA KTERÉ VÁS BUDU PROVÁZET. CHCETE-LI BÝT ÚSPĚŠNÍ, ŘIĎTE SE MÝMI POKYNY. POKUD SE VÁM VŠE DOBŘE PODAŘÍ, ČEKÁ VÁS NA KONCI CESTY PŘEKVAPENÍ.

ZATÍM SE S VÁMI LOUČÍM. PŘEJI VÁM HODNĚ ŠTĚSTÍ A ODVAHY.

SKŘÍTEK POMOCNÍČEK

Příloha č. 12

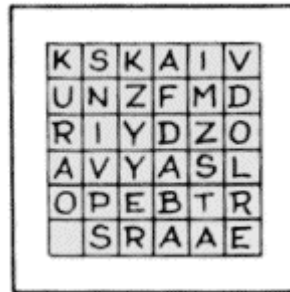
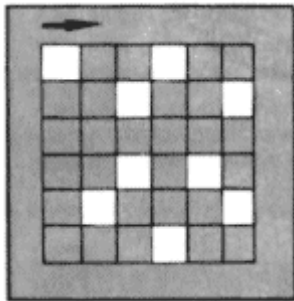
Erb města České Budějovice (Zdroj: Turková, 1995)

České Budějovice byly založeny ve středověku. Předchůdcem gotického města byla osada, která patřila dvorskému sudímu Čěčovi. Osadu získal král Přemysl Otakar II pro založení nového města roku 1265. Toto území bylo bažinaté, byly zde časté záplavy. S hrozbou záplav se můžeme setkat ještě dnes. Město vzniklo pro podporu královské moci a proti rozpínavosti Vítkovců. Bylo vystavěno při soutoku Vltavy a Malše. V té době se zakládalo mnoho měst, jako např. Písek, s královským hradem. V době založení Českých Budějovic byl v okolí zbudován i hrad Zvíkov, nebo např. klášter Zlatá Koruna. Přemysl Otakar II. také získal Hlubokou u Českých Budějovic. Vítkovci se ve své nenávisti pomstili králi Přemyslu Otakaru II. a město dvakrát vyplenili. Čtvercové náměstí původně sloužilo jako tržiště. Domky na náměstí jsou velice úzké, původně vystavěné ze dřeva. Neustále hrozilo napadení Vítkovci, proto bylo potřeba zbudovat silné opevnění. Město chránily i bažiny a vodní toky. Pro obranu byla vyhloubena Mlýnská stoka. Z opevnění se dochovaly jen zbytky hradebních zdí a dvě věže – Rabštejská věž a Železná panna. Hned při zakládání byly budovány kostely – dominikánský (klášter) a farní kostel se hřbitovem. V 16. století se rozvíjel obchod a řemeslo. Vyvážely se zejména látky. Přes České Budějovice proudila do Čech sůl. Významnou roli hrála i výroba piva. Na dnešním Rudolfově se začalo těžit stříbro, vznikla mincovna. Vznikly Masné krámy a také Černá věž. Roku 1641 zachvátil České Budějovice velký požár, který mnoho budov zničil. Později byla vystavěna radnice, kašna se sousoším Samsona, koněspřežka, která spojovala České Budějovice s Lincem. V 19. století bylo postupně likvidováno opevnění. Vznikala předměstí a sídliště. Modernizoval se průmysl, vznikaly podniky jako Motor, Sfinx, Budvar, Koh-i-noor aj. Bylo potřeba zbudovat školy, školky, jesle, restaurace, obchody, zdravotní zařízení a další budovy. Na výlet můžeme vyrazit na nedaleké kopce Kluk a Klet', v okolí je mnoho rybníků, památek a krásné přírody.

Příloha č. 14

Ukázka textu zapsaného v šifrovací mřížce a šifrovací mřížka
(Zdroj: www.zoubek.cz/homepage/sifry/index.html)

Příloha č. 15

Různé šifrovací jazyky (Zdroj: kol., 1986)

HADOVKA

ŠIFRUJE SE I ČTE V DOHODNUTÉM SMĚRU

T	D	O	T
A	I	B	A
B	M	R	V
O	U	E	O
R	K	S	R
N	I	I	F

 DALŠÍ MOŽNOSTI:

SLOUPCE

NEBO:

S	J	P	K	A
I	E	R	A	D
F	M	A	M	O
R	E	V	A	V
U	Z	U	R	I

MÍSTO PÍSMEN ČÍSLICE

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	

14-1-14-5-4-16-2-19-16-22-17-1-19-21-22

MÁMEDOBROUPARTU

POSUN PÍSMEN

PODLE DOHODNUTÉHO ČÍSELNÉHO KLÍČE A SMĚRU POSUNU SE PŘI ŠIFROVÁNÍ POSUNUJE PÍSMENO TÍM ČI ONÍM SMĚREM. DEŠIFRUJE SE SMĚREM OPACNÝM. PŘÍKLAD:

KLÍČ A SMĚR	ZPRÁVA	ŠIFRA
← 4 6 3 2 7	TÁBOR	PUYMK

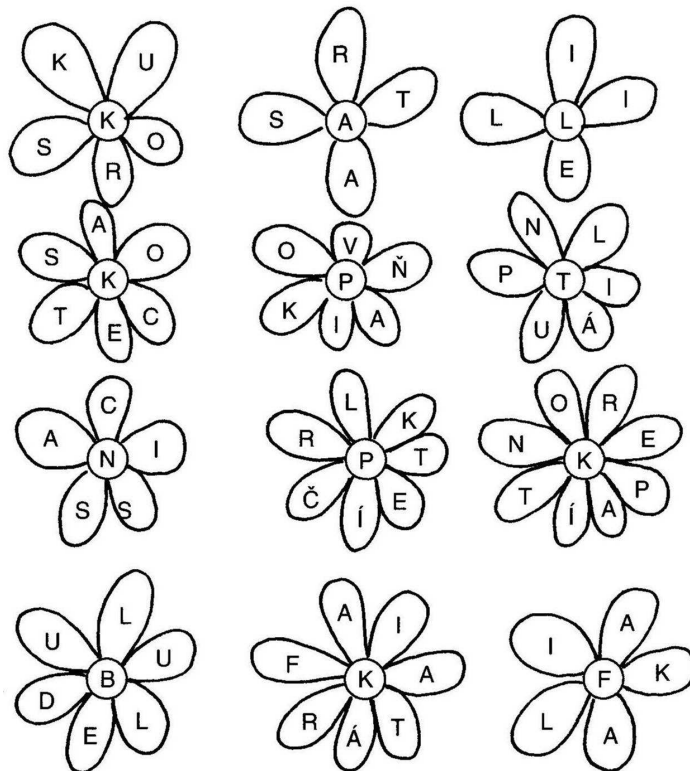
KŘÍŽ

A	B	C	D	E	F	G	H	
I	J	K	L	M	N	O	P	
R	S	T	U	V	W	X	Y	Z

ŠIFROVANÁ ZPRÁVA:

Příloha č. 16

Ukryté názvy květin (Zdroj: Doležalová, 2004)

Příloha č. 17

Tabulka ke hře Bingo (Zdroj: vlastní)

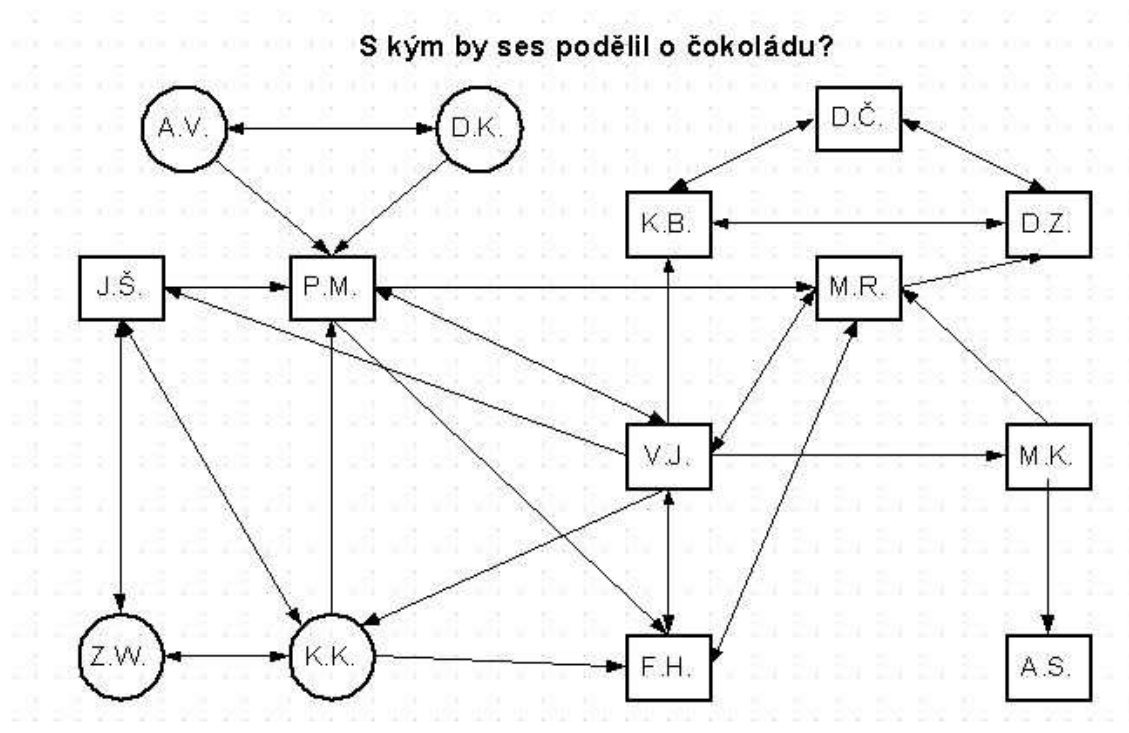
Příloha č. 18

Tabulka s názvy živočichů (Zdroj: vlastní)

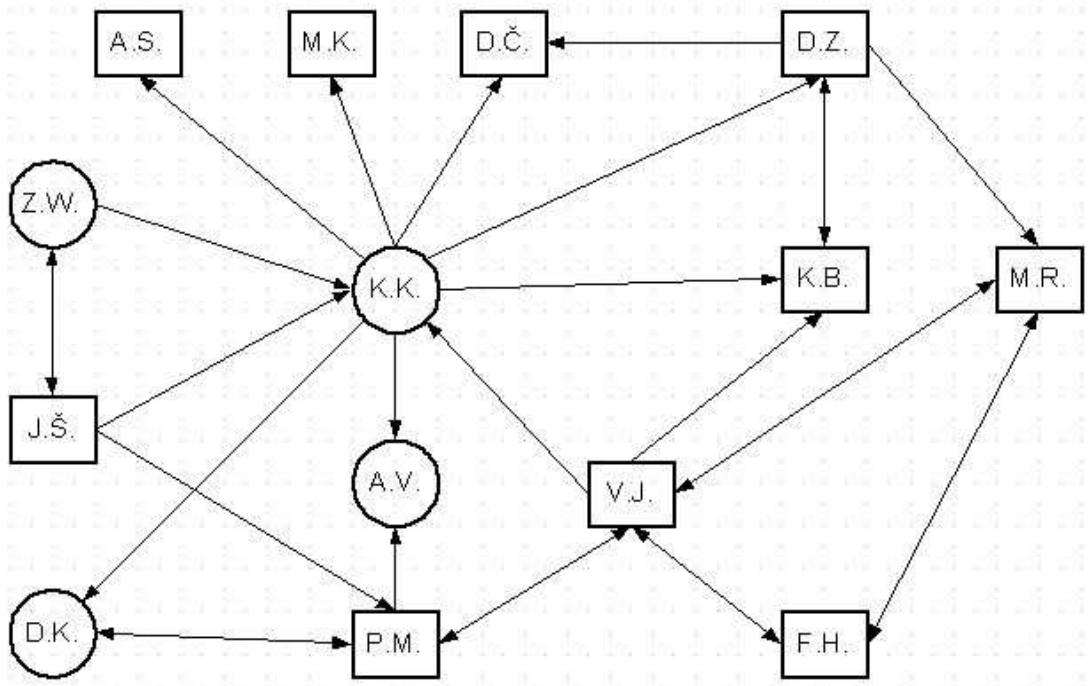
Samec	Samice	Mládě
Kůň	Kobyła	Hříbě
Kohout	Slepice	Kuře
Prase	Prasnice	Sele
Býk	Kráva	Tele
Pes	Fena	Štěně
Kocour	Kočka	Kotě
Beran	Ovce	Jehně
Houser	Husa	House
Kačer	Kachna	Kachně
Kozel	Koza	Kůzle

Příloha č. 19

Sociogramy (Zdroj: vlastní)

S kým bys vypracoval domácí úkol?

S kým bys nikdy nešel navštívit ZOO?

